

Äktenskap, partnerskap och samboende

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet knappt hundra motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna åren 2002 och 2003 som främst gäller lagstiftningen om äktenskap, partnerskap och samboende.

Med bifall till två motionsyrkanden förordar utskottet ett tillkännagivande om att regeringen bör tillkalla en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning.

Övriga motionsyrkanden avstyrks i huvudsak med hänvisning till tidigare ställningstaganden och pågående arbete.

I betänkandet finns 19 reservationer och 7 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Utskottets överväganden	8
Äktenskap och partnerskap.....	8
Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare	16
Betänketid vid äktenskapsskillnad.....	17
Överklagande av dom på äktenskapsskillnad	18
Utländska medborgares rätt till äktenskapsskillnad.....	19
Åklagares skyldighet att föra talan om äktenskapsskillnad	20
Hindersprövning	21
Upphävande av sambolagen	23
Förutsättningar för sambolagens tillämpning	23
Följdändringar till den nya sambolagen.....	24
Kvarsittanderätt enligt sambolagen	25
Översyn av samäganderättslagen.....	26
Jämkning av bodelning.....	27
Gemensamma lån vid bodelning	29
Pensionsrättigheter vid bodelning.....	30
Nordisk lagharmonisering	30
Makars egendomsförhållanden.....	31
Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt.....	33
Boutredningsman.....	33
Ändringar i namnlagen	34
Retroaktiva namnbyten.....	37
Könsroller m.m.....	38
Reservationer.....	41
1. Äktenskap och partnerskap (punkt 1).....	41
2. Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare (punkt 2).....	43
3. Betänketid vid äktenskapsskillnad (punkt 3).....	44
4. Förutsättningar för sambolagens tillämpning (punkt 9).....	44
5. Följdändringar till den nya sambolagen (punkt 10).....	45
6. Översyn av samäganderättslagen (punkt 12).....	46
7. Jämkning av bodelning (punkt 13)	46
8. Gemensamma lån vid bodelning (punkt 14).....	47
9. Nordisk lagharmonisering (punkt 16).....	47
10. Makars egendomsförhållanden (punkt 17)	48
11. Makars egendomsförhållanden (punkt 17)	49
12. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt (punkt 18).....	49
13. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt (punkt 18).....	50
14. Ändringar i namnlagen (punkt 20).....	50

15. Ändringar i namnlagen (punkt 20)	51
16. Ändringar i namnlagen (punkt 20)	52
17. Ändringar i namnlagen (punkt 20)	52
18. Retroaktiva namnbyten (punkt 21)	53
19. Könsroller m.m. (punkt 22)	54
Särskilda yttranden	55
1. Äktenskap och partnerskap	55
2. Äktenskap och partnerskap	56
3. Äktenskap och partnerskap	57
4. Överklagande av dom på äktenskapsskillnad	58
5. Kvarsittanderätt enligt sambolagen	58
6. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt	59
7. Könsroller m.m.	59
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	61
Motion väckt med anledning av proposition 2003/04:48	61
Motioner från allmänna motionstiden 2002	61
Motioner från allmänna motionstiden 2003	66

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Äktenskap och partnerskap

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen bör tillkalla en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L233 yrkande 2 och 2002/03:L254 yrkande 9 samt avslår motionerna 2002/03:L218, 2002/03:L223, 2002/03:L233 yrkande 1, 2002/03:L249 yrkandena 2–5, 2002/03:L254 yrkandena 1–4 och 8, 2002/03:L262, 2002/03:L276, 2002/03:L282, 2002/03:L292 yrkandena 1–3, 2002/03:L299, 2002/03:L316 yrkandena 1 och 2, 2002/03:L318 yrkandena 1–3, 2002/03:L321, 2003/04:L12 yrkande 6, 2003/04:L212 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L245, 2003/04:L254, 2003/04:L261 yrkande 3, 2003/04:L289, 2003/04:L294 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L297 yrkande 1, 2003/04:L304, 2003/04:L314, 2003/04:L350 yrkandena 1 och 2, 2003/04:K363 yrkande 7, 2003/04:K418 yrkandena 21 och 23 samt 2003/04:So568 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (kd)

2. Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L216, 2002/03:Ju235 yrkande 2, 2003/04:L210 och 2003/04:L297 yrkande 2.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

3. Betänketid vid äktenskapsskillnad

Riksdagen avslår motion 2002/03:L239 yrkande 2.

Reservation 3 (v)

4. Överklagande av dom på äktenskapsskillnad

Riksdagen avslår motion 2002/03:L239 yrkande 1.

5. Utländska medborgares rätt till äktenskapsskillnad

Riksdagen avslår motion 2002/03:A323 yrkande 6.

6. Åklagares skyldighet att föra talan om äktenskapsskillnad

Riksdagen avslår motion 2002/03:L256.

7. Hindersprövning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L283.

8. Upphävande av sambolagen

Riksdagen avslår motion 2003/04:L331 yrkandena 1 och 2.

9. Förutsättningar för sambolagens tillämpning

Riksdagen avslår motion 2003/04:L222 yrkande 1.

Reservation 4 (m, fp, kd)

10. Följändringar till den nya sambolagen

Riksdagen avslår motion 2003/04:L222 yrkande 2.

Reservation 5 (m, fp)

11. Kvarsittanderätt enligt sambolagen

Riksdagen avslår motion 2003/04:L300 yrkande 6.

12. Översyn av samäganderättslagen

Riksdagen avslår motion 2002/03:L313.

Reservation 6 (m, fp, kd)

13. Jämkning av bodelning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju364 yrkande 24, 2002/03:Ju234 yrkande 16, 2003/04:Ju479 yrkande 30 och 2003/04:L300 yrkande 4.

Reservation 7 (fp, v, c)

14. Gemensamma lån vid bodelning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L288 och 2003/04:L262.

Reservation 8 (v, c)

15. Pensionsrättigheter vid bodelning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L289.

16. Nordisk lagharmonisering

Riksdagen avslår motion 2003/04:L300 yrkande 1.

Reservation 9 (fp)

17. Makars egendomsförhållanden

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkandena 2 och 3.

Reservation 10 (m, fp)

Reservation 11 (v)

18. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L248 och 2003/04:L300 yrkande 5.

Reservation 12 (m)

Reservation 13 (fp)

19. Boutredningsman

Riksdagen avslår motion 2002/03:L298.

20. Ändringar i namnlagen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 samt 2003/04:L313.

Reservation 14 (m)

Reservation 15 (fp)

Reservation 16 (v)

Reservation 17 (c)

21. Retroaktiva namnbyten

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L318 yrkande 7 och 2002/03:K365.

Reservation 18 (v)

22. Könsroller m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L273 samt 2002/03:L318 yrkandena 4 och 5.

Reservation 19 (v)

Stockholm den 13 april 2004

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Anneli Särnblad Stoops (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s), Johan Löfstrand (s) och Annika Qarlsso (c).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet knappt hundra motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna åren 2002 och 2003 som främst gäller lagstiftningen om äktenskap, partnerskap och samboende. Förslagen i motionerna återfinns i *bilaga 1*.

Inför utskottet har våren 2003 synpunkter på motionsförslagen från år 2002 som gäller könsneutral äktenskapslagstiftning framförts av företrädare för Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL), Svenska Missionsförbundet, Stockholms katolska stift, Pingströrelsen, de ortodoxa kyrkorna inom Sveriges Kristna Råd (SKR), Levande familjer, Svenska Islamiska Samfundet, Svenska Evangeliska Alliansen, Evangeliska Frikyrkan, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (EFS) – en del av Svenska kyrkan, Frälsningsarmén och Riks-EKHO – Riksförbundet av de ekumeniska grupperna av kristna homosexuella. Synpunkter har inför utskottet vid samma tid också framförts av professorn i juridik, Per Samuelsson och advokaten Per Karlsson.

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Homo, har våren 2004 inför utskottet redovisat sin framställan till regeringen om införande av en könsneutral äktenskapsbalk.

Under en studieresa till Belgien våren 2003 har utskottet inhämtat information rörande den belgiska äktenskapsrätten.

I ärendet har inkommit knappt 30 000 namnunderskrifter mot en könsneutral äktenskapslagstiftning och drygt 400 namnunderskrifter för en sådan lagstiftning.

Utskottets överväganden

Äktenskap och partnerskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör, med bifall till två motionsyrkanden, tillkännage för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen skall tillkalla en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning. Övriga motionsyrkanden avslås. Jämför reservation 1 (kd) samt särskilda yttranden 1 (m), 2 (fp, c) och 3 (v).

Historik

I ett stort antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2002 och 2003 behandlas grundläggande frågor som gäller lagstiftningen om äktenskap och partnerskap. Som en allmän bakgrund till motionsspörsmålen kan upplysas följande.

Den familjerättsliga lagstiftningen har varit föremål för en genomgripande omarbetning under de senaste decennierna. Efter en lång rad av delreformer på äktenskapsrättens område fattade riksdagen år 1987 beslut om att giftermålsbalken skulle ersättas med en ny balk, äktenskapsbalken (prop. 1986/87:1, bet. LU18, rskr. 159). I samband med äktenskapsbalken antog riksdagen lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem (sambolagen) och senare samma år lagen (1987:813) om homosexuella sambor (prop. 1986/87:124, bet. LU28, rskr. 350). Lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1988.

Äktenskapsbalken innebar betydelsefulla förändringar, främst i fråga om fördelningen av makars egendom vid äktenskapets upplösning. Ett uttalat syfte med lagändringarna var att åstadkomma en högre grad av ekonomisk rättvisa mellan makarna vid äktenskapsskillnad. I äktenskapsbalken finns bestämmelser som innehåller de grundläggande principerna om äktenskap. Där anges bl.a. villkoren för äktenskapets ingående och upplösning. Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. Härigenom markeras att äktenskapet är en monogam förbindelse som endast får ingås mellan personer av olika kön. Äktenskapsbalken innehåller också bestämmelser om vigsel. Vidare regleras makarnas ekonomiska förhållanden, och i särskilda kapitel finns förhållandevis detaljerade regler om makars skyldighet att bidra till varandras och till familjens underhåll, om giftorätt och giftorättsgods respektive enskild egendom, om gåvor mellan makar samt om bodelning.

Den sambolag som trädde i kraft den 1 januari 1988 var tillämplig i fråga om sådana samboförhållanden i vilka en ogift man och en ogift kvinna levde

tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. Lagen var framför allt föranledd av behovet av att tillförsäkra den svagare parten i ett samboförhållande vissa rättigheter i fråga om det gemensamma hemmet då sammanlevnaden upphör. Därefter har på socialrättens område i flera lagar införts bestämmelser som knyter an till sambobegreppet i sambolagen och ger sambor i princip samma rättigheter och skyldigheter som äkta makar. Även inom andra rättsområden förekommer det att äktenskapsliknande samlevnad likabehandlas med äktenskap. Avsikten med sambolagen var dock inte att söka uppnå en med äktenskapet jämförbar reglering av samboförhållanden.

Genom lagen om homosexuella sambor gjordes sambolagen och regler i vissa andra lagar tillämpliga också på homosexuella samboförhållanden.

När det gäller homosexuella parförhållanden beslutade riksdagen år 1994 att anta ett inom lagutskottet utarbetat förslag till lagstiftning som gör det möjligt för två personer av samma kön att registrera sitt partnerskap (bet. 1993/94:LU28, rskr. 414). Registreringen innebär att de flesta bestämmelser som gäller för äktenskap blir gällande också för registrerade partnerskap. Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap (partnerskapslagen) trädde i kraft den 1 januari 1995, och genom lagen har homosexuella par fått möjlighet att trygga ett parförhållande. Lagstiftning om registrerat partnerskap finns också i bl.a. Danmark, Norge, Island och Nederländerna.

I samband med införandet av partnerskapslagen erinrade utskottet om att Partnerskapskommittén i betänkandet (SOU1993:98) Partnerskap – liksom tidigare Utredningen om homosexuellas situation i samhället i betänkandet (SOU1984:63) Homosexuella och samhället – har slagit fast att den enda säkra skillnaden mellan homosexuella och heterosexuella är att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön. Ett parförhållande mellan två kvinnor eller mellan två män företer typiskt sett stora likheter med ett parförhållande mellan en man och en kvinna. I dessa förhållanden finns samma känslor av kärlek, omtanke, ömhet, vänskap, lojalitet och omsorg. Personer som lever i homosexuella parförhållanden har samma känslomässiga behov av att såväl sig emellan som utåt visa känslor och sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt och ömsesidigt förpliktande förhållande som personer som lever i heterosexuella parförhållanden (bet. 1993/94:LU28 s. 8).

Utskottet framhöll vidare att parterna i ett varaktigt homosexuellt förhållande typiskt sett har behov av i huvudsak samma ekonomiska och juridiska trygghet som heterosexuella par har. Heterosexuella par kan få dessa behov tillgodosedda genom äktenskapets juridiska regelverk. Enligt utskottet kunde det inte anföras några beaktansvärda sakliga skäl för att man under hänvisning till den sexuella läggningen skulle ha rätt att förneka homosexuella möjligheten att trygga ett parförhållande på motsvarande sätt som står till buds för heterosexuella par. Utskottet uttalade vidare att det inte bör ankomma på samhället att – genom lagstiftningen eller på annat sätt – ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad. Samhället har i stället, anförde utskottet, en skyldighet att tillgodose det uppenbara behov som finns genom att erbjuda även enkönade par möjligheten att bilda

familj med juridiska rättigheter och förpliktelser som följd (bet. 1993/94:LU28 s. 8 f.).

Vad gäller samboende beslutade riksdagen våren 2003 om införande av en ny sambolag som skall gälla för både heterosexuella och homosexuella samboförhållanden (prop. 2002/03:80, bet. LU19, rskr. 211). Lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2003. I huvudsak fördes den gamla lagstiftningens regler över till den nya sambolagen.

Närmare om gällande rätt m.m.

Bestämmelser om äktenskap finns alltså i äktenskapsbalken. Enligt 1 kap. 1 § ingås *äktenskap* mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar. Äktenskap ingås genom vigsel. Bestämmelserna, som återfinns i 4 kap., bygger på principen om valfrihet och innebär att vigsel kan ske antingen vid en kyrklig ceremoni eller genom s.k. borgerlig vigsel.

Behörig att vara vigselförrättare är enligt 4 kap. 3 § äktenskapsbalken präst i Svenska kyrkan, sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan, lagfaren domare i tingsrätt, eller den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare. Frågor om tillstånd enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Sedan tillstånd har givits får Kammarkollegiet förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare.

För ingående av äktenskap gäller vissa formföreskrifter enligt FN-konventionen (SÖ 1964:29) angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Konventionen som trädde i kraft den 9 december 1964 har tillträtts av bl.a. Sverige. Den syftar till att bringa den nationella äktenskapsrätten i alla länder i samklang med Förenta nationernas stadga och den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. I art. 16 i den allmänna förklaringen uttalas bl.a. att äktenskap må ingås endast med de blivande makarnas fria och fullständiga samtycke. Enligt konventionens art. 1 p. 1 skall äktenskap inte anses i laga ordning ingånget utan båda kontrahenternas av fri vilja avgivna samtycke. Detta skall avgivas av dem personligen efter vederbörlig kungörelse samt inför behörig myndighet och i vittnens närvaro i enlighet med vad lag föreskriver. Enligt art. 3 skall alla äktenskap registreras av en behörig myndighet i ett lämpligt officiellt register.

Äktenskapsbalken motsvarar konventionens krav utom i det hänseendet att – sedan det obligatoriska lysningsförfarandet avskaffats – kravet på kungörelse före vigsel inte är uppfyllt.

Under år 2003 förrättades knappt 40 000 vigslar, varav ungefär 60 procent förrättades av Svenska kyrkan. Vid utgången av år 2003 var sammanlagt drygt 3 miljoner kvinnor och män folkbokförda i Sverige registrerade som gifta.

Genom *partnerskapslagen* har gjorts möjligt för två personer av samma kön att registrera sitt partnerskap. I 1 kap. 1 § sägs att två personer av samma kön kan låta registrera sitt partnerskap. Det förklaras därefter att de är registrerade partner (1 kap. 7 §). Registrering av partnerskap kräver viss anknytning till Sverige (1 kap. 2 §). Registrering får ske om en av partnerna har hemvist här i landet sedan minst två år, eller en av partnerna är svensk medborgare med hemvist här i landet. Med svensk medborgare jämställs medborgare i Danmark, Island, Nederländerna och Norge. Annars gäller i allt väsentligt samma förutsättningar såvitt avser släktskap, ålder m.m. för att registrera partnerskap som för att ingå äktenskap (jfr 1 kap. 3 §). Behörig att vara registreringsförrättare är lagfaren domare i tingsrätt eller den som länsstyrelsen har förordnat (1 kap. 8 §).

Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med vissa undantag som framgår av 3 kap. 2–4 §§ (3 kap. 1 §). I 3 kap. 2 § stadgas att lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen inte gäller för registrerade partner. Av 3 kap. 3 § följer att bestämmelser som gäller för makar och vars tillämpning innebär en särbehandling av den ena maken endast på grund av dennes kön inte gäller för registrerade partner. Undantaget berör huvudsakligen sådana, numera inte så vanligt förekommande, regler som ger ekonomiska förmåner åt gifta kvinnor eller änkor. Slutligen stadgas i 3 kap. 4 § att bestämmelserna i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap inte gäller för registrerat partnerskap.

Vid lagens ikraftträdande den 1 januari 1995 fanns ytterligare ett undantag, nämligen att registrerade partner varken gemensamt eller var för sig fick anta adoptivbarn och att de inte heller fick utses att i egenskap av särskilt förordnade förmyndare gemensamt utöva vårdnaden om en underårig. Detta undantag togs bort när riksdagen våren 2002 beslutade vissa lagändringar som innebär att registrerade partner fått möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Lagändringarna trädde i kraft den 1 februari 2003 (prop. 2001/02:123, bet. LU27, rskr. 304).

I sammanhanget bör också nämnas att justitieministern den 5 november 2002 i en interpellationsdebatt uppgett att frågan om lesbiska kvinnors rätt till assisterad befruktning, enligt hans uppfattning, är politiskt avgjord och att det som kvarstod enbart var det juridisk-tekniska arbetet med att närmare analysera det rättsliga föräldraskapet. Ministern uppgav vidare att tanken är att en departementspromemoria skall kunna remitteras under år 2003 (svar på interpellation 2002/03:11).

Vid utgången av år 2003 hade sammanlagt 1 743 män och 1 145 kvinnor folkbokförda i Sverige registrerat partnerskap. Drygt 200 partnerskap registrerades under år 2003.

Motionerna

Som ovan nämnts behandlas i ett stort antal motioner som väckts under de allmänna motionstiderna åren 2002 och 2003 grundläggande frågor som gäller lagstiftningen om äktenskap och partnerskap.

I tolv motioner förespråkas en ordning som innebär en *könsneutral äktenskapsbalk*. Sålunda begär Gudrun Schyman m.fl. (v) i motion 2002/03:L233 (yrkande 2) och Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) i motion 2002/03:L254 (yrkande 9) att regeringen bör utreda möjligheterna att införa en könsneutral äktenskapslagstiftning som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning och könstillhörighet. I motionerna yrkas tillkännagivanden i enlighet härmed.

I motion 2002/03:L223 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att äktenskapsbalken bör göras könsneutral. Liknande krav framställs i motionerna 2002/03:L254 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) (yrkandena 1 och 8), 2002/03:L276 av Helena Zakariasén och Matilda Ernkrans (båda s), 2002/03:L292 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) (yrkande 3), 2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp) (yrkandena 1 och 2), 2003/04:L245 av Siw Wittgren-Ahl och Inger Segelström (båda s), 2003/04:L289 av Elisebeht Markström och Börje Vestlund (båda s), 2003/04:L314 av Eva Arvidsson m.fl. (s) och 2003/04:L350 av Kenneth Johansson m.fl. (c) (yrkande 1). I motion 2002/03:L218 av Carina Hägg (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av att verka för att registrerat partnerskap likställs med äktenskap även inom EU:s institutioner. Motionären anser att det är angeläget att en registrerad partner i Sverige likställs med en make och att detta även måste gälla inom EU:s institutioner.

Tuve Skånberg m.fl. (kd, m) är i motion 2003/04:L304 av motsatt uppfattning och begär i motionen ett tillkännagivande om att ett äktenskap även i framtiden endast skall kunna ingås av en man och en kvinna. Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkar i motion 2002/03:L316 ett tillkännagivande om tillsättandet av en utredning om hur familjestabiliteten generellt kan stärkas med fokus på äktenskapet som samlevnadsform (yrkande 1). Enligt motionärerna visar all erfarenhet att stabila och fungerande familjeenheter är en förutsättning för ett gott samhälle. Det är därför viktigt att lagstiftningen utformas så att den innebär ett stöd för stabila familjerelationer. I motionen begärs ett tillkännagivande om att de ekonomiska nackdelarna för gifta i förhållande till samboende avskaffas (yrkande 2). Liknande yrkanden framställs i motion 2003/04:L294 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) (yrkandena 1 och 2).

En särskild ordning med *s.k. civiläktenskap* för ingående av äktenskap för såväl par av samma kön som för par av olika kön förordas i fyra motioner. I motion 2002/03:L233 anför Gudrun Schyman m.fl. (v) att en civil vigsel bör vara den juridiskt bindande och läggas till grund för de rättigheter och skyldigheter som är förenade med äktenskapet. En sådan ordning innebär, enligt motionärerna, ett enhetligt sätt för alla, oavsett sexuell läggning, att ingå äktenskap. I motionen begärs att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över äktenskapsbalken i syfte att en civil

vigselceremoni blir den juridiskt bindande (yrkande 1). Liknande krav framställs i motionerna 2002/03:L262 av Helena Bargholtz m.fl. (fp), 2002/03:L282 av Mikael Damberg och Anders Bengtsson (båda s) och 2003/04:So568 av Peter Eriksson m.fl. (mp) (yrkandena 1 och 2).

I motion 2002/03:L321 vill Lars Lindblad och Tobias Billström (båda m) ha till stånd ett tillkännagivande från riksdagens sida som går ut på att regeringen skall tillsätta en utredning med uppgift att se över konsekvenserna av att äktenskapsbalken upphävs och ersätts med civilrättsliga avtal mellan makarna. Ett likalydande yrkande framställs i motion 2003/04:L254 av Tobias Billström (m).

Frågor som gäller *rätten att förrätta vigslar och partnerskapsregistreringar* tas upp i flera motioner. I motion 2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp) anförs att endast trossamfund som viger homosexuella på samma sätt som heterosexuella skall ha rätt att i juridisk mening viga två personer. Så länge Svenska kyrkan inte gör det skall den inte få viga någon. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet härmed (yrkande 3). I två motioner, nämligen 2003/04:L212 av Carina Hägg (s) (yrkande 2) och 2003/04:K418 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas tillkännagivanden om att det bör införas en möjlighet för Kammarkollegiet att, efter en ansökan från ett trossamfund, förordna partnerskapsförrättare inom ett trossamfund på motsvarande sätt som gäller för vigselförrättare inom trossamfundet (yrkande 21).

Krav på att *uppdragen som vigsel- och registreringsförrättare* skall sammanföras till ett uppdrag framställs i motionerna 2002/03:L249 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) (yrkande 3), 2003/04:L212 av Carina Hägg (s) (yrkande 1), 2003/04:L261 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, fp, c, mp) (yrkande 3) och 2003/04:L350 av Kenneth Johansson m.fl. (c) (yrkande 2). Motsatta krav, dvs. att uppdragen som vigsel- och registreringsförrättare inte görs till ett gemensamt uppdrag, förs fram i motionerna 2002/03:L299 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) och 2003/04:L297 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) (yrkande 1).

Vad gäller *behörigheten att förrätta vigslar* anser motionärerna i motionerna 2003/04:L12 av Mia Franzén m.fl. (fp) (yrkande 6) och 2003/04:K363 av Tobias Krantz m.fl. (fp) (yrkande 7) att nuvarande regler, som innebär att Svenska kyrkans vigselrätt följer direkt av äktenskapsbalken medan övriga trossamfund är beroende av Kammarkollegiets tillstånd, innebär en omotiverad särbehandling av Svenska kyrkan. I motionerna begärs att regeringen skall återkomma med lagförslag för att uppnå likadana förhållanden för Svenska kyrkan och övriga trossamfund i detta avseende.

I flera motioner framställs önskemål om ändringar i *partnerskapslagen*. Frågor som gäller partnerskapslagens *anknytningsvillkor* tas upp i tre motioner. Nuvarande bestämmelser kritiserar av Lars Leijonborg m.fl. (fp) i motion 2002/03:L249 vari begärs ett tillkännagivande om att partnerskapslagens s.k. anknytningsvillkor bör tas bort (yrkande 2). Likalydande krav förs fram i motionerna 2002/03:L254 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) (yrkande 2) och 2002/03:L292 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) (yrkande 2).

Partnerskapsregistreringar *utomlands* tas upp i två motioner där man begär tillkännagivanden om att Sveriges ambassader skall ges i uppdrag att förrätta registrering av partnerskap under förutsättning att värdlandet lämnar sitt godkännande. Yrkandena framställs i motionerna 2002/03:L249 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) (yrkande 4) och 2002/03:L254 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) (yrkande 3).

Terminologin i partnerskapslagen kritiseras av motionärerna i motionerna 2002/03:L254 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) (yrkande 4) och 2002/03:L292 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) (yrkande 1). Enligt motionärerna bör lagen om registrerat partnerskap byta namn till partnerskapslagen, ordet ”registrera” bör bytas ut mot ”ingå” och personerna bör förklaras som ”partners” och inte som ”registrerade partners”. I motionerna begärs tillkännagivanden i enlighet härmed.

Lars Leijonborg m.fl. (fp) vill i motion 2002/03:L249 ha till stånd en internationellt privaträttslig *konvention* om partnerskap. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 5). Samma motionärer begär i motion 2003/04:K418 ett tillkännagivande om en översyn av förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap i syfte att den även skall omfatta partnerskap (yrkande 23).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motionerna med krav på införande av en könsneutral äktenskapslagstiftning kan utskottet konstatera att motioner med sådana krav har behandlats i olika sammanhang under de två senaste decennierna. I proposition 1986/87:124 med förslag till lag om homosexuella sambor avvisade regeringen tanken på homosexuellt äktenskap med hänvisning till de grundmurade värderingarna i samhället om äktenskapet som en institution för familjebildningen mellan en man och en kvinna. Utskottet delade i sitt av riksdagen godkända betänkande 1986/87:LU28 regeringens uppfattning och tillade att en lagstiftning som medger äktenskap för två personer av samma kön skulle stå i strid med den allmänna uppfattningen inom ett centralt livsområde.

Frågan har därefter aktualiserats i riksdagen vid ett flertal tillfällen med anledning av motioner i ämnet. När frågan om äktenskap för personer av samma kön var föremål för utskottets bedömning våren 1998 med anledning av motioner uttalade utskottet i betänkande 1997/98:LU10 att äktenskap även fortsättningsvis endast skall få ingås av en man och en kvinna. I anslutning därtill avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att familjebegreppet skulle utvidgas till att även omfatta bi- och homosexuella med hänvisning till att begreppet familj inte är definierat i den familjerättsliga lagstiftningen och att inget hindrar att begreppet används också i homosexuella relationer. Riksdagen följde utskottet.

Våren 1999 vidhöll utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1998/99:LU18 de uppfattningar riksdagen gett uttryck för året dessförinnan och avstyrkte bifall till de då aktuella motionerna. Därefter har liknande mot-

ioner avstyrkts med hänvisning till tidigare ställningstaganden i betänkandena 2000/01:LU13 och 2001/02:LU8. Riksdagen har följt utskottet.

När utskottet nu åter har att ta ställning till olika motionsyrkanden som rör en könsneutral äktenskapslagstiftning kan konstateras att frågan under den senaste tiden har varit föremål för en intensiv debatt. I debatten har förts fram röster såväl för som mot en könsneutral äktenskapslagstiftning.

Efter det att riksdagen senast behandlade denna fråga bör uppmärksammas att riksdagen våren 2002 beslutade lagändringar som innebär att registrerade partner ges en möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Genom detta beslut togs en av skillnaderna mellan äktenskapet och partnerskapet bort. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 februari 2003. Vidare bör pekas på det arbete som för närvarande bedrivs inom Regeringskansliet angående möjligheterna för lesbiska kvinnor att få tillgång till assisterad befruktning. Arbetet berör en av de numera få återstående skillnaderna mellan äktenskapet och partnerskapet. Enligt vad utskottet har erfarit är arbetet inriktat på att en departementspromemoria i ämnet skall presenteras under våren 2004. Därutöver kan också nämnas riksdagens beslut våren 2003 om en ny sambolag som gäller för både heterosexuella och homosexuella samboförhållanden.

Det har nu gått drygt 15 år sedan riksdagens ursprungliga ställningstagande till frågan om ett homosexuellt äktenskap. Under denna tidsperiod har samhällets syn på homosexuella och homosexuell samlevnad förändrats radikalt. Enligt utskottets mening kan det inte uteslutas att allmänhetens syn på dessa frågor också genomgått betydande förändringar, vilket stöds av nyligen gjorda opinionsundersökningar. Mot denna bakgrund anser utskottet att tiden nu kan anses mogen för att brett och förutsättningslöst utreda frågan. Enligt utskottets uppfattning bör lämpligen en parlamentariskt sammansatt utredning ges detta uppdrag där olika aspekter på denna fråga ges en noggrann genomlysning. Det får ankomma på regeringen att tillkalla en sådan utredning och utarbeta erforderliga direktiv.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L233 yrkande 2 och 2002/03:L254 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

I övriga motionsyrkanden behandlas bl.a. krav på en ordning med s.k. civiläktenskap, rätten att förrätta vigslar och partnerskapsregistreringar, uppdragen som vigsel- och registreringsförrättare, behörigheten att förrätta vigslar samt olika krav på ändringar i partnerskapslagen. Utskottet utgår från att regeringen i samband med utarbetandet av direktiven till utredningen kommer att beakta vad som anförts i dessa motioner i tillämpliga delar.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2002/03:L218, 2002/03:L223, 2002/03:L233 yrkande 1, 2002/03:L249 yrkandena 2–5, 2002/03:L254 yrkandena 1–4, och 8, 2002/03:L262, 2002/03:L276, 2002/03:L282, 2002/03:L292 yrkandena 1–3, 2002/03:L299, 2002/03:L316 yrkandena 1 och 2, 2002/03:L318 yrkandena 1–3, 2002/03:L321, 2003/04:L12 yrkande 6, 2003/04:L212 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L245, 2003/04:L254, 2003/04:L261 yrkande 3, 2003/04:L289,

2003/04:L294 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L297 yrkande 1, 2003/04:L304, 2003/04:L314, 2003/04:L350 yrkandena 1 och 2, 2003/04:K363 yrkande 7, 2003/04:K418 yrkandena 21 och 23 samt 2003/04:So568 yrkandena 1 och 2.

Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner som gäller ersättningen till vigsel- och registreringsförrättare. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete. Jämför reservation 2 (m, fp, kd, c).

Bakgrund

Av förordningen (1987:1019) med närmare föreskrifter om vigsel som förrättas av domare eller särskilt förordnad vigselförrättare framgår att vigselförrättare som har förordnats av länsstyrelsen har rätt till ersättning med 110 kr för varje vigsel som han eller hon förrättat. Har vigselförrättaren samma dag förrättat mer än en vigsel utgör dock ersättningen 30 kr för varje vigsel utöver den första. Enligt förordningen (1994:1341) om registrering av partnerskap är ersättningen densamma för registreringsförrättare. – Ersättningsnivåerna har varit oförändrade sedan år 1988.

Motionerna

I fyra motioner tas frågan om ersättningen till vigsel- och registreringsförrättare upp. I motion 2002/03:L216 av Carina Hägg (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av en översyn av regelverket för vigsel- och partnerskapsförrättare i syfte att ersättningsnivåerna skall justeras uppåt. Liknande krav framställs i motionerna 2002/03:Ju235 av Sven Brus och Yvonne Andersson (båda kd) (yrkande 2), 2003/04:L210 av Carina Hägg (s) samt 2003/04:L297 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

När motsvarande motionsyrkanden senast behandlades av utskottet våren 2002 förutsatte utskottet att ett pågående beredningsarbete med frågan inom Regeringskansliet snarast skulle komma att leda till att ersättningen höjs till en rimlig nivå. Något formellt tillkännagivande härom ansågs inte erforderligt (bet. 2001/02:LU8). Riksdagen följde utskottet.

Därefter har justitieministern i ett frågesvar den 18 augusti 2003 anfört att det pågår en översyn av de ersättningsregler som gäller för särskilt förordnade vigselförrättare och registreringsförrättare. En promemoria där olika alternativa vägar tas upp har remitterats och remissvaren håller för närvarande på att analyseras. Justitieministern anförde vidare att det var hans förhoppning att regeringen under året skulle kunna ta ställning till hur reglerna bör ändras (svar på fråga 2002/03:1273).

Frågan har nyligen återigen varit aktuell genom en fråga till justitieministern. I ett frågesvar från den 11 februari 2004 anförde justitieministern att det är viktigt att hålla i minnet att uppdraget som förrättare i grunden är ett hedersuppdrag. Även om ersättningen legat på samma nivå ett antal år ansåg han det inte givet att den bör höjas. Däremot skulle det vara mer befogat att ersätta även vissa resekostnader. I den promemoria som remitterats som ett led i den översyn som pågår har frågan uppmärksamats. Remissutfallet var dock blandat. Ett par länsstyrelser ansåg att ersättning inte borde lämnas för resekostnader, bl.a. med hänvisning till det administrativa merarbete det skulle leda till. Vidare anförde han att regeringen under våren kommer att ta ställning till frågan om ersättning till vigselförrättare och partnerskapsförrättare (svar på fråga 2003/04:691).

Utskottet anser alltså att ersättningsnivåerna för vigselförrättare och partnerskapsförrättare bör höjas till en rimligare nivå. Utskottet förutsätter att regeringen löser frågorna med ersättningsnivåerna för vigsel- och registreringsförrättare.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2002/03:L216, 2002/03:Ju235 yrkande 2, 2003/04:L210 och 2003/04:L297 yrkande 2.

Betänketid vid äktenskapsskillnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion med krav på avskaffande av betänketiden vid äktenskapsskillnad. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 3 (v).

Motionen

I motion 2002/03:L239 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) anför motionärerna att gällande regler om betänketid utsätter människor för ett onödigt lidande. Att en betänketid löper är, enligt motionärerna, inte till fördel för någon, i synnerhet inte för barnen. Betänketiden drar i stället ut på processen och försätter människor i ansträngande situationer. Enligt motionärerna ligger det i tiden att nu göra en annan avvägning och låta människor skilja sig utan att det ställs krav på betänketid. Mot denna bakgrund begär motionärerna att regeringen skall återkomma med ett lagförslag som innebär ett avskaffande av betänketiden vid äktenskapsskillnad (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Enligt gällande regler skall äktenskapsskillnad föregås av betänketid om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad (5 kap. 1 § äktenskapsbalken). Vill bara en av makarna att äktenskapet skall upplösas, har den ma-

ken rätt till äktenskapsskillnad endast efter betänketid (5 kap. 2 § äktenskapsbalken). Har betänketiden löpt under minst sex månader, skall dom på äktenskapsskillnad meddelas om någon av makarna då framställer ett särskilt yrkande om detta (5 kap. 3 § äktenskapsbalken). I fall då makarna lever åtskilda sedan minst två år har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid (5 kap. 4 § äktenskapsbalken). Också i vissa andra speciella fall som närmare anges i 5 kap. 5 § äktenskapsbalken har makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

Utskottet har tidigare vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med krav på längre betänketid vid äktenskapsskillnad med motiveringen att den nuvarande betänketidens längd på minst 6 månader är väl avvägd (se bet. 2001/02:LU8). Riksdagen har följt utskottet.

Utskottet anser alltså att en betänketid på 6 månader är väl avvägd och är därför inte berett att föreslå ett avskaffande av betänketiden vid äktenskapsskillnad. Motion 2002/03:L239 yrkande 2 bör därför avslås.

Överklagande av dom på äktenskapsskillnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på att möjligheten att överklaga en dom på äktenskapsskillnad tas bort. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför särskilt yttrande 4 (v).

Motionen

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion 2002/03:L239 att regeringen skall återkomma med ett lagförslag som innebär att rätten att överklaga en dom på äktenskapsskillnad tas bort (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Enligt 49 kap. 1 § rättegångsbalken gäller som en allmän regel att en tingsrättsdom får överklagas. Motsvarande gäller enligt 54 kap. 1 § rättegångsbalken i fråga om överklagande av en hovrättsdom. För att Högsta domstolen skall pröva hovrättens dom krävs enligt 54 kap. 9 § rättegångsbalken prövningstillstånd.

I departementspromemorian (Ds 2001:36) Hovrättsprocessen i framtiden föreslås att det i alla tvistemål – dvs. även äktenskapsmål – alltid skall krävas prövningstillstånd vid ett överklagande från en tingsrätt till en hovrätt. Förslaget har remissbehandlats och en proposition är aviserad till maj 2004.

Utskottet avstyrkte våren 2002 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU8 motsvarande motionsyrkande med hänvisning till att resultatet av det fortsatta beredningsarbetet borde avvaktas.

Utskottet anser alltså att resultatet av det pågående beredningsarbetet bör avvaktas. Motion 2002/03:L239 yrkande 1 bör därför avslås.

Utländska medborgares rätt till äktenskapsskillnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller utländska medborgares rätt till äktenskapsskillnad.

Bakgrund

I 3 kap. 2 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap (1904 års lag) anges i vilka fall äktenskapsmål får tas upp av svensk domstol. Sådana mål får tas upp av svensk domstol bl.a. om båda makarna är svenska medborgare (p. 1), om käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han eller hon fyllt 18 år (p. 2), om käranden inte är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år (p. 3) eller om svaranden har hemvist här i riket (p. 4).

Enligt 3 kap. 4 § första stycket 1904 års lag föreskrivs som huvudregel att talan om äktenskapsskillnad skall prövas enligt svensk lag. I andra och tredje styckena stadgas dock vissa undantag från denna huvudregel. Är båda makarna utländska medborgare och har inte någon av dem hemvist här i riket sedan minst ett år, får inte mot makes bestridande dömas till äktenskapsskillnad om grund till äktenskapets upplösning inte föreligger enligt lagen i den stat där makarna eller någon av dem är medborgare (3 kap. 4 § andra stycket). Enligt förarbetena räcker det, för att äktenskapsskillnad skall kunna beviljas, att grund för äktenskapets upplösning föreligger enligt någondera nationella lag (prop. 1973:158). Är i annat fall båda makarna utländska medborgare och åberopar ena maken att grund för äktenskapets upplösning saknas enligt lagen i det land där han eller hon är medborgare, får inte dömas till äktenskapsskillnad, om det med hänsyn till samma makes eller gemensamma barns intressen föreligger särskilda skäl däremot (3 kap. 4 § tredje stycket).

Motionen

Ulla Hoffmann m.fl. (v) är i motion 2002/03:A323 kritiska till de ovan redovisade bestämmelserna. Enligt motionärerna bör svenska lagar tillämpas lika i fråga om äktenskapsskillnad oavsett medborgarskap, så att allas likhet inför lagen garanteras. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 6).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill erinra om att regeringen i proposition 2003/04:48 Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap föreslagit bl.a. att vid hindersprövning för

vigsel inför en svensk myndighet skall den svenska lagens bestämmelser om äktenskapshinder alltid tillämpas. Om ingen av parterna har anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist skall för var och en av dem även medborgarskapslandets eller hemvistlandets lag tillämpas. Om det finns särskilda skäl skall hindersprövningen dock kunna göras med tillämpning av enbart svensk lag även i ett fall med sådan svag anknytning till Sverige.

I den ovan nämnda propositionen föreslås också att ett utländskt äktenskap inte skall erkännas i Sverige om det är sannolikt att det har ingåtts under tvång, eller om minst en av parterna hade anknytning till Sverige och det skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag vid den tidpunkt då det ingicks. Undantag görs dock om det finns särskilda skäl att erkänna äktenskapet. Vidare föreslås vissa ändringar i 5 kap. 5 § äktenskapsbalken som innebär ökade möjligheter till äktenskapsskillnad utan betänketid. Det föreslås att en make skall ha rätt till omedelbar skilsmässa om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har gift sig före 18 års ålder utan tillstånd. Även allmän åklagare skall kunna föra talan om äktenskapsskillnad i dessa fall. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2004.

I betänkande 2003/04:LU19 har lagutskottet ställt sig bakom förslagen i propositionen. Riksdagen har följt utskottet (rskr. 180).

Genom lagändringarna säkerställs således att den svenska lagens bestämmelser om äktenskapshinder alltid skall tillämpas vid hindersprövning för vigsel inför en svensk myndighet. Vidare utökas möjligheterna att vägra erkänna utländska äktenskap och möjligheterna till äktenskapsskillnad utan betänketid. – Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns anledning att föreslå någon ytterligare åtgärd från riksdagen med anledning av motionsyrkandet, varför motion 2002/03:A323 yrkande 6 bör avslås.

Åklagares skyldighet att föra talan om äktenskapsskillnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om skyldigheten för åklagare att föra talan om äktenskapsskillnad. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Bakgrund

Enligt 5 kap. 5 § första stycket äktenskapsbalken har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst. I sådana fall

kan talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare (5 kap. 5 § tredje stycket äktenskapsbalken). Åklagaren kan endast yrka att det senare äktenskapet skall upplösas. Någon absolut skyldighet för åklagare att ingripa föreligger inte.

Motionen

Carina Hägg (s) yrkar i motion 2002/03:L256 ett tillkännagivande om behovet av att åklagare blir skyldig att föra talan om äktenskapsskillnad vid tve- eller månggifte när någon av makarna är bosatt i Sverige.

Utskottets ställningstagande

Före den 1 januari 1974 var åklagaren skyldig att ingripa och föra talan om upplösning av det senare äktenskapet. I proposition 1973:32 föreslog regeringen att bestämmelsen skulle ändras och att åklagaren i fortsättningen inte skulle ha någon absolut skyldighet att föra talan. Departementschefen anförde därvid bl.a. att man inte helt kan utesluta att ett äktenskap bör accepteras trots att det har ingåtts i strid mot ett s.k. indispensabelt äktenskapshinder. Det kan t.ex. vara fråga om ett tvegifte, där det första äktenskapet har ingåtts utomlands och det andra äktenskapet har bestått under lång tid varunder båda parter felaktigt utgått från att det första äktenskapet enligt svensk rätt varit att anse som upplöst. – Utskottet och riksdagen hade inget att erinra mot den föreslagna ändringen (bet. LU 1973:20).

Som redovisats ovan föreslår regeringen i proposition 2003/04:48 att möjligheterna i 5 kap. 5 § äktenskapsbalken till äktenskapsskillnad utan betänketid utökas. Allmän åklagare skall kunna föra talan om äktenskapsskillnad även i sådana fall. Utskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande 2003/04:LU19 tillstyrkt förslagen i propositionen.

Ett motionsyrkande motsvarande det nu aktuella har avstyrkts av utskottet våren 2002 med hänvisning till att utskottet inte fann skäl att frångå tidigare ställningstaganden (bet. 2001/02:LU8). Riksdagen följde utskottet.

Utskottet anser alltså att det inte finns skäl att frångå tidigare ställningstaganden, varför motion 2002/03:L256 bör avslås.

Hindersprövning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion vari förespråkas ett nytt system för hinderprövning. Utskottet kan inte ställa sig bakom en sådan ordning.

Motionen

I motion 2002/03:L283 av Luciano Astudillo (s) anføres att innan en person ingår äktenskap måste det göras en hinderprövning. I samband med hinder-

prövningen skall man intyga att man inte är gift. Enligt motionären finns det tyvärr de som felaktigt uppger att de är ogifta trots att de fortfarande är gifta i sina hemländer. I motionen anförs att svenska myndigheter inte kräver några intyg eller dylikt för att styrka en uppgift om att man är ogift, vilket enligt motionärens uppfattning är en stor brist. Motionären förespråkar att det bör införas ett system som innebär att myndigheterna i samband med en ansökan om hindersprövning skall kräva någon form av intyg som styrker att personen är ogift såväl i Sverige som i sitt hemland. Enligt motionären skulle detta tvinga män som tidigare vägrat skilja sig fullt ut att göra det och därmed skulle kvinnor som hålls som gisslan i gamla äktenskap av sina män i Sverige få hjälp. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll.

Utskottets ställningstagande

Frågan om en person anses vara skild eller inte avgörs av reglerna i det land där frågan aktualiseras. I Sverige finns sådana regler i 3 kap. lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt i lagen (1973:943) om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader. Många gånger innebär reglerna att man i ett land anser att ett skilsmässobeslut som meddelats i ett annat land är giltigt också i det egna landet.

Har en person skilt sig i Sverige anses den personen skild här. Detta gäller även om personen senare vill gifta om sig. I samband med en hindersprövning skall de som begär hindersprövning på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap. Den som tidigare har ingått äktenskap skall styrka att äktenskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet (3 kap. 3 § andra stycket äktenskapsbalken).

Utskottet kan alltså konstatera att gällande ordning innebär att den som tidigare ingått äktenskap vid en hindersprövning skall styrka att det tidigare äktenskapet blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

En person som har skilt sig i Sverige skall således vid en hindersprövning ange att han är skild. Att han fortfarande anses gift i sitt hemland saknar betydelse. Ett annat system, t.ex. det som föreslås i motionen, skulle innebära att Sverige inte erkänner sina egna domar på äktenskapsskillnad. Det av motionären föreslagna systemet torde även kunna innebära att en kvinna som skilt sig i Sverige men inte anses skild i sitt hemland skulle kunna hindras från att ingå ett nytt äktenskap i Sverige. Motionärens förslag synes också innebära att Sverige skulle godta andra länders skilsmässoregler även om de helt strider mot svenska värderingar, t.ex. regler som innebär att en kvinna inte kan få skilsmässa om mannen inte medger det.

Mot bakgrund av det anförda kan utskottet inte ställa sig bakom den ordning som förespråkas i motion 2002/03:L283, varför motionen bör avslås.

Upphävande av sambolagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om upphävande av sambolagen. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Motionen

Sten Tolgfors (m) anser i motion 2003/04:L331 att sambolagen inskränker enskildas möjligheter att själva besluta över sina samlevnadsformer. Sambolagen innehåller en serie rättsliga regler om sammanboende pars ekonomiska förhållanden. Till skillnad från äktenskap och partnerskap är den ofrivillig. Enligt motionären bör sambolagen avskaffas (yrkande 1) och ersättas med en möjlighet till frivilliga avtal om sammanboende pars inbördes ekonomiska förhållanden. På detta sätt blir de ömsesidiga ekonomiska förhållandena föremål för människors aktiva och medvetna val (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Ett liknande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 2003 i samband med behandlingen av proposition 2002/03:80 Ny sambolag. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen och anförde att sambolagen gällt i drygt 15 år och synes, enligt utskottets uppfattning, väl uppfylla sitt övergripande syfte som skyddslagstiftning. Utskottets mening var också att lagstiftningen har ett brett stöd bland allmänheten genom att bidra till en mer rättvis uppdelning av bostad och bohag när ett samboförhållande upplöses (bet. 2002/03:LU19). Riksdagen följde utskottet.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och föreslår att riksdagen avslår motion 2003/04:L331 yrkandena 1 och 2.

Förutsättningar för sambolagens tillämpning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om förutsättningarna för sambolagens tillämpning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 4 (m, fp, kd).

Motionen

Inger René m.fl. (m) anser i motion 2003/04:L222 att tiden nu är mogen för att pröva om ett anmälningsförfarande bör införas i sambolagen samt vilka för- och nackdelar som skulle vara förenade med en sådan ordning. Enligt motionärernas uppfattning är det principiellt tveksamt att en tämligen omfattande familjerättslig lagstiftning blir tillämplig på par utan att de själva har

avsett eller ens känt till detta. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet våren 2003 i samband med behandlingen av proposition 2002/03:80 Ny sambolag. Utskottet avstyrkte de då aktuella motionerna med motiveringen att de faktiska förhållandena skall vara avgörande för om lagen skall tillämpas (bet. 2002/03:LU19). Riksdagen följde utskottet.

Utskottet anser inte att det nu, knappt ett år senare, finns skäl att frångå sitt tidigare ställningstagande, varför motion 2003/04:L222 yrkande 1 bör avslås.

Följändringar till den nya sambolagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller följändringar till den nya sambolagen. Utskottet hänvisar till ett aviserat arbete. Jämför reservation 5 (m, fp).

Motionen

I motion 2003/04:L222 av Inger René m.fl. (m) anförs att regeringen i proposition 2002/03:80 Ny sambolag valde att inte föreslå följändringar i de författningar som berörs av sambolagens tillämpningsområde. Enligt motionärerna får detta till följd att de berörda författningarna får ett tillämpningsområde som står i strid med deras ordalydelse. Mot denna bakgrund begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till följändringar (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

I samband med beredningen av proposition 2002/03:80 Ny sambolag behandlade utskottet motsvarande motionsyrkande. Utskottet uttalade att man ansåg det angeläget att några följändringar i vissa andra författningar, utom de med anknytning till assisterad befruktning för lesbiska par, snarast skulle komma till stånd. Risker var annars, enligt utskottet, att det kunde bli svårigheter att tillämpa dessa. Utskottet ansåg att regeringen skyndsamt borde återkomma till riksdagen med förslag till sådana författningsändringar. Utskottet förordade ett tillkännagivande med detta innehåll (bet. 2002/03:LU19). Riksdagen följde utskottet (rskr. 211).

I regeringens skrivelse 2003/04:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen redovisas att regeringen har för avsikt att i lämpligt sammanhang föreslå de lagändringar riksdagen efterfrågar.

Enligt riksdagens tillkännagivande från våren 2003 ansåg utskottet att regeringen skyndsamt borde återkomma till riksdagen med de efterfrågade

lagändringarna. Utskottet har alljämt samma uppfattning och förutsätter att regeringen utan dröjsmål återkommer till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Med det anförda föreslår utskottet att motion 2003/04:L222 yrkande 2 bör avslås.

Kvarsittanderätt enligt sambolagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller kvarsittanderätt enligt sambolagen. Jämför särskilt yttrande 5 (fp, v).

Motionen

Jan Ertsborn m.fl. (fp) anser i motion 2003/04:L300 att en domstol i ett ärende om kvarsittanderätt även bör vara skyldig att pröva om bostaden utgör samboegendom. Bakgrunden till motionsyrkandet är ett fall där ena parten invände att bostaden inte utgjorde samboegendom, varefter domstolen konstaterade att kvarsittanderätten inte kunde prövas eftersom frågan om bostaden utgjorde samboegendom och därför skulle ingå i bodelningen inte hade klarlagts. Motionärerna anser att en sådan ordning vore mycket otillfredsställande eftersom det rycker undan själva grunden för den svagare partens rätt till kvarboende vid konfliktfyllda separationer. Enligt motionärerna bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tydliggör att domstolen i ett ärende om kvarsittanderätt enligt sambolagen har en skyldighet att pröva en invändning om bostaden inte skall ingå i bodelningen (yrkande 6).

Utskottets ställningstagande

Enligt 28 § sambolagen (2003:376) skall domstolen, efter ansökan av en sambo, i fråga om en bostad som enligt 8 § skall ingå i bodelningen bestämma vem av samborna som skall ha rätt att bo kvar i bostaden till dess att bodelning har gjorts. Domstolen har också en möjlighet att besluta interimistiskt i frågan. För domstolens handläggning gäller bestämmelserna i lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Motionen bygger på ett fall där ena parten i ett samboförhållande ansökte om rätt att bo kvar i parternas gemensamma bostad, medan den andra parten invände att bostaden inte utgjorde en gemensam bostad som enligt sambolagen skulle bli föremål för bodelning. Hovrätten fann att en prövning enligt 21 § sambolagen (nuvarande 28 § sambolagen) förutsätter att det står klart att bostaden verkligen skall ingå i bodelningen, antingen genom att parterna är överens om det eller genom att frågan har lösts i ett lagakraftvunnet avgörande. Hovrätten avvisade därför den aktuella ansökan (se Hovrätten för

Västra Sveriges beslut 2002-09-11 i överklagat ärende 3279-02). Högsta domstolen har beslutat att inte meddela prövningstillstånd.

I sammanhanget vill utskottet peka på att den nu aktuella situationen liknar den som föreligger i ett domstolsärende om att samägd egendom skall erbjudas till försäljning på offentlig auktion. I ett sådant fall har Högsta domstolen ansett att en invändning om att samäganderätt inte föreligger kan prövas i domstolsärendet om försäljningen (NJA 1984 s. 256).

Mot bakgrund av det anförda förutsätter utskottet att regeringen noga kommer att följa rättsutvecklingen och, om behov bedöms föreligga, närmare undersöka hur den aktuella bestämmelsen tillämpas i rättspraxis. Om rättsläget och rättstillämpningen inte anses tillfredsställande förutsätter utskottet vidare att regeringen vidtar de åtgärder som kan behövas för att öka skyddet för en sambo i nu aktuellt avseende. Något formellt tillkännagivande härom anser utskottet inte erforderligt. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Översyn av samäganderättslagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande där det begärs en översyn av samäganderättslagen. Utskottet hänvisar till ett aviserat arbete. Jämför reservation 6 (m, fp, kd).

Motionen

I motion 2002/03:L313 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) begärs att regeringen skall tillsätta en utredning för att göra en översyn av samäganderättslagen i syfte att komma till rätta med de problem som uppstår för makar och sambor när de inte är eniga om hur ett samägnande skall upplösas.

Utskottets ställningstagande

Särskilda bestämmelser om samäganderätt finns i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt. Kan delägarna inte enas om den samägda egendomens förvaltning och nyttjande kan varje delägare enligt 3 § ansöka om att rätten förordnar att egendomen under en viss tid omhändertas av god man. Är delägarna inte eniga om hur man upplöser ett samägnande, kan varje delägare enligt 6 § vända sig till en domstol och begära att den samägda egendomen skall säljas på offentlig auktion för delägarnas räkning. Detta kan förhindras om en delägare kan visa synnerliga skäl till anstånd. Domstolen skall i samband med förordnandet om försäljningen också bestämma ett pris under vilket egendomen inte får säljas. Samäganderättslagen är tillämplig även på samägnande mellan makar, registrerade partner och sambor.

Samboendekommittén har i sitt betänkande (SOU 1999:194) Nya sambo-regler tagit upp frågan om en översyn av samäganderättslagen, men konstaterat

rat att den föll utanför utredningsuppdraget. Kommittén har dock framhållit att det är av stor vikt att frågan utreds i annan ordning.

I proposition 2002/03:80 Ny sambolag konstaterade regeringen att praktiska skäl i och för sig kan tala för att samäganderätt borde kunna upplösas i en bodelning. En sådan ordning kräver dock ganska ingripande förändringar av bodelningsreglerna och måste analyseras noggrant. Detta, anförde regeringen, kan inte göras nu, men det kan finnas anledning att överväga frågan vid en eventuell framtida översyn av bodelningsreglerna i äktenskapsbalken.

Utskottet delar regeringens bedömning i proposition 2002/03:80 att det finns anledning att närmare överväga frågan om samäganderätt borde kunna upplösas i en bodelning. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att överväga frågan i ett lämpligt sammanhang.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen bör avslå motion 2002/03:L313.

Jämkning av bodelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller jämkning av bodelning. Jämför reservation 7 (fp, v, c).

Bakgrund

I samband med en äktenskapsskillnad skall enligt 9 kap. 1 § äktenskapsbalken makarnas egendom fördelas genom bodelning såvida inte makarna har endast enskild egendom och ingen av dem begär att få överta bostad eller bohag från den andra maken. Vid beräkningen av makarnas andelar i boet skall enligt 11 kap. 2 § så mycket avräknas från en makes giftorättsgods att det täcker de skulder som den maken hade när talan om äktenskapsskillnad väcktes. Sålunda skall den ena makens anspråk på att få vara med och dela på den andre makens giftorättsgods tillgodoses först efter det att den maken har tilldelats egendom som täcker de skulder han eller hon ådragit sig före den för bodelningen avgörande tidpunkten. Om dessa skulder är större än den makens giftorättsgods finns det ingenting kvar för den förstnämnda maken att vara med och dela på.

Enligt 12 kap. 1 § finns det möjlighet att jämka en bodelning. I den mån det med hänsyn särskilt till äktenskapets längd, makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är oskäligt att en make vid bodelningen skall lämna egendom i den omfattning som följer av 11 kap. äktenskapsbalken, skall bodelningen i stället göras så att den förstnämnda maken får behålla mer av sitt giftorättsgods.

Motionerna

I fyra motioner behandlas frågan om möjligheterna till jämkning av bodelning. I motion 2002/03:Ju364 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas ett tillkännagivande om att äktenskapsbalkens regler bör ändras så att skadestånd p.g.a. brott inte skall ingå i en bodelning (yrkande 24). Liknande krav framställs i motionerna 2002/03:Ju234 av Johan Pehrson m.fl. (fp) (yrkande 16), 2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp) (yrkande 30) och 2003/04:L300 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Till grund för motionsyrkandena ligger ett fall där fråga uppkom om ena maken skulle få ta upp en fordran som staten hade på honom för utbetald brottsskadeersättning som en skuld i bodelningen. Statens fordran avsåg skadestånd p.g.a. brott. Mannen hade dömts för otukt med ungdom mot sin dotter och enligt domen skulle han också betala skadestånd till dottern.

Justitieministern har den 13 november 2001 i en interpellationsdebatt uttalat att han hade för avsikt att följa det aktuella fallet och om det visar sig att reglerna om jämkning av bodelning ger ett tvivelaktigt resultat skulle han komma att se till att frågan om en lagändring övervägs (svar på interpellation 2001/02:45).

Därefter har det klarlagts att det i det aktuella målet enbart fördes en talan om skulden skulle få tas upp som en skuld i bodelningen eller inte, en s.k. fastställelsetalan. Hovrätten ansåg att mannens skuld till staten genom Brottsoffermyndigheten utgör en sådan skuld som skall beaktas vid skuldtäckning enligt 11 kap. 2 § äktenskapsbalken. Hovrätten anförde vidare att eftersom den talan som förts i målet utgör en fastställelsetalan beträffande en skuld i bodelningen och inte innehåller några yrkanden om fördelningen av giftorättsgodset mellan makarna kunde en fråga om jämkning enligt 12 kap. 1 § äktenskapsbalken över huvud taget inte uppkomma i målet (Svea hovrätt, avd. 8, dom 2002-06-07 i mål nr T 5446-01, DT18). Högsta domstolen har i december 2002 beslutat att inte meddela prövningstillstånd.

Utskottet kan således konstatera att det fall som motionerna bygger på inte innebär att fråga om jämkning av bodelningen i den aktuella situationen med stöd av 12 kap 1 § äktenskapsbalken prövats av domstolarna. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att förorda någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna 2002/03:Ju364 yrkande 24, 2002/03:Ju234 yrkande 16, 2003/04:Ju479 yrkande 30 och 2003/04:L300 yrkande 4.

Gemensamma lån vid bodelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller uppdelning av gemensamma lån vid bodelning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 8 (v, c).

Bakgrund

När två eller flera personer gemensamt tar ett lån är de enligt 1 kap. 2 § skuldebrevslagen (1936:81) solidariskt ansvariga för skulden, såvida inte förbehåll har gjorts om delad ansvarighet. Det solidariska ansvaret innebär att långivaren har rätt att vända sig mot vilken som helst av låntagarna och utkräva hela skuldbeloppet. Den låntagare som därvid tvingas att betala mer än vad som belöper på honom eller henne har sedan rätt att kräva övriga gäldenärer på vad som belöper på dem, s.k. regressrätt.

Motionerna

I motion 2002/03:L288 av Lena Ek m.fl. (c) yrkas ett tillkännagivande om en ändring i äktenskapsbalken som innebär att en för makarna gemensam låneskuld i samband med en bodelning kan delas upp på de båda låntagarna så att de tar var sin halva av skulden och därmed var sin halva av ansvaret om inte annat avtalats. Liknande krav framställs i motion 2003/04:L262 av Tasso Stafilidis m.fl. (v).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har behandlat motsvarande motionsyrkanden senast våren 2001 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2000/01:LU13. Utskottet avstyrkte de då aktuella motionerna med hänvisning till tidigare ställningstaganden. Utskottet har tidigare bl.a. uttalat att lånevillkoren till alla delar måste betraktas som en integrerad del av låneavtalet, och att ändringar i avtalet – i enlighet med grundläggande civilrättsliga principer – inte kan komma till stånd utan att avtalets parter är överens om det. En lösning på problemet måste således, framhöll utskottet, innefatta en överenskommelse med långivaren. Utskottet har tidigare även uttalat att den allmänna utgångspunkten för kreditavtal, liksom för andra civilrättsliga avtal, måste vara att villkor inte kan ändras såvida inte båda parter är överens om detta (se bet. 1995/96:LU18 och 1996/97:LU6). Riksdagen har följt utskottet.

Utskottet finner inte skäl att frånga sina tidigare ställningstaganden. Utöver vad utskottet tidigare anfört konstaterar utskottet att ett bifall till motionsyrkandena skulle innebära en genomgripande förändring av svensk rätt som utskottet inte kan ställa sig bakom.

Med det anförda bör motionerna 2002/03:L288 och 2003/04:L262 avslås.

Pensionsrättigheter vid bodelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som rör fördelningen av pensionsrättigheter vid bodelningen. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Bakgrund

Gällande huvudregel om pensionsrättigheter vid bodelning i 10 kap. 3 § äktenskapsbalken innebär att rätt till pension p.g.a. privat pensionsförsäkring eller pension p.g.a. ett pensionssparavtal enligt lagen om individuellt pensionssparande som regel skall ingå i en bodelning efter äktenskapsskillnad. Övriga former av pensionsrättigheter såsom tjänstepensioner, pensioner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och pension enligt det reformerade ålderspensionssystemet ingår däremot inte i bodelningen.

Om det uppstår en snedfördelning av makarnas pensionsskydd, finns det i 6 kap. äktenskapsbalken om underhåll olika möjligheter att rätta till missförhållandena efter en äktenskapsskillnad för en make som har dåligt pensionsskydd och otillräckliga möjligheter att själv förbättra skyddet.

Motionen

Lena Ek m.fl. (c) föreslår i motion 2002/03:L289 ett tillkännagivande om att möjligheten att fördela och dela pensionspoäng mellan makar utreds.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att gällande bestämmelser om bodelning inte utgör hinder mot att makar i samband med en äktenskapsskillnad och därpå följande bodelning träffar avtal om att i framtiden dela på ena makens framtida pension.

För det fall motionärerna vill ha till stånd lagändringar vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning (se bet. 2000/01:LU13 och bet. 2001/02:LU8) och finner inte skäl att förorda ändringar i nuvarande bestämmelser om hur pensionsrättigheter skall behandlas vid bodelning. Motion 2002/03:L289 bör därför avslås.

Nordisk lagharmonisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på en harmonisering av familjerätten och successionsrätten inom Norden. Utskottet hänvisar till pågående arbete inom Nordiska rådet. Jämför reservation 9 (fp).

Motionen

Jan Ertsborn m.fl. (fp) begär i motion 2003/04:L300 ett tillkännagivande om en harmonisering av familjerätten och successionsrätten inom Norden. Eftersom de olika rättsliga lösningarna i de nordiska länderna kraftigt skiljer sig åt i vissa viktiga frågor anser motionärerna att en lagharmonisering bör komma till stånd (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

En arbetsgrupp har fått i uppdrag av de nordiska justitieministerna att undersöka möjligheten att harmonisera familje- och arvsrätten i Norden. De två professorerna Anders Agell och Peter Lødrup har utarbetat studier av äktenskapsrätten och successionsrätten i Norden. Studien har nyligen presenterats och är en delredovisning av uppdraget från de nordiska justitieministerna. Den återstående delen kommer att behandla rättsförhållandet mellan barn och föräldrar.

I ett frågesvar från den 28 maj 2003 anförde justitieministern att alla de nordiska länderna är positivt inställda till nordiskt samarbete i lagstiftningsärenden, särskilt inom familjerättens område. Justitieministern anförde vidare att det dock för närvarande saknas tillräckligt underlag för att göra några mer övergripande ställningstaganden till vilka prioriteringar som skall göras i stärkandet av det nordiska samarbetet på familjerättens område. Det återstår en studie rörande rättsförhållanden mellan barn och föräldrar att ta del av. Det behöver bland annat också göras en grundläggande utvärdering av vilka de praktiska behoven av harmonisering är och var de i så fall är störst (svar på fråga 2002/03:982).

En arbetsgrupp inom Nordiska rådet för familjerättsliga frågor har fått i uppdrag att till Ämbetsmannakommittén lämna förslag om hur man skall gå vidare i frågan.

Med hänvisning till det pågående arbetet inom Nordiska rådet anser utskottet att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motion 2003/04:L300 yrkande 1 bör därför avslås.

Makars egendomsförhållanden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som behandlar olika frågor om makars egendomsförhållanden. Utskottet hänvisar till ett pågående arbete inom Nordiska rådet. Jämför reservationerna 10 (m, fp) och 11 (v).

Motionerna

I tre motioner tas olika frågor om makars egendomsförhållanden upp. Sålunda yrkar Inger René m.fl. (m) i motion 2003/04:L249 ett tillkännagivande om att

egendom som en make, partner eller sambo erhållit i arv eller gåva skall vara mottagarens enskilda egendom. Om gåvogivaren eller testatorn inte förbjudit det bör det finnas en möjlighet för den enskilde att genom äktenskapsförord förordna att egendomen skall vara giftorättsgods. Liknande krav framställs i motion 2003/04:L272 av Hillevi Engström (m) (yrkandena 1 och 2).

Jan Ertsborn m.fl. (fp) anser i motion 2003/04:L300 att det är dags att överge den strikta hälftindelningen vid bodelningar och införa en rätt att från hälftindelningen undanta såväl föräktenskaplig egendom som sådan egendom som erhållits genom arv och gåva (yrkande 2). Vidare anser motionärerna att det skall införas en rätt för parterna att avtala om att viss egendom skall vara enskild vid skilsmässa, men giftorättsgods vid dödsfall (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Enligt 1 kap. 3 § äktenskapsbalken råder varje make över sin egendom och svarar för sina skulder. Av 7 kap. 1 § äktenskapsbalken följer att en makes egendom är giftorättsgods i den mån den inte är enskild egendom. I 7 kap. 2 § äktenskapsbalken regleras vilken egendom som är enskild. Av bestämmelsen följer att enskild egendom bl.a. är egendom som till följd av äktenskapsförord är enskild, egendom som en make har fått i gåva av någon annan än den andre maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda, egendom som en make har erhållit genom testamente med det villkoret att den skall vara mottagarens enskilda, egendom som en make har ärvt och som enligt testamente av arvlåtaren skall vara mottagarens enskilda. Bestämmelser om vad som skall ingå i en bodelning finns i 10 kap. äktenskapsbalken.

Den ovan nämnda arbetsgruppen inom Nordiska rådet rekommenderar i studien av äktenskapsrätten att egendom som en make ägt före äktenskapet eller fått genom arv eller gåva inte skall ingå i en bodelning såvida inte makarna bestämt annorlunda genom avtal i form av äktenskapsförord. Enligt arbetsgruppen talar flera skäl för en begränsning av delningsegendomen i äktenskapet när numera uppemot hälften av alla ingångna äktenskap upplöses genom äktenskapsskillnad. Det finns, enligt arbetsgruppen, inte något övervägande ändamålsskäl för att egendom som en make ägt före äktenskapet, ärvt eller fått i gåva enligt huvudregeln skall vara delningsbar vid äktenskapets upplösning.

Med hänvisning till det pågående arbetet inom Nordiska rådet anser utskottet att motionerna för närvarande inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagen. Motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkandena 2 och 3 bör således avslås.

Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt. Jämför reservationerna 12 (m) och 13 (fp) samt särskilt yttrande 6 (v).

Motionerna

Inger René m.fl. (m) yrkar i motion 2003/04:L248 ett tillkännagivande om att reglerna i 3 kap. ärvdabalken bör ändras så att efterlevande makes arvsrätt som huvudregel endast skall omfatta den först avlidne makens giftorättsgods. Det skall naturligtvis stå var och en fritt att genom testamente förordna anorlunda.

Jan Ertsborn m.fl. (fp) begär i motion 2003/04:L300 ett tillkännagivande om behovet av ändrad lagstiftning vad gäller särkullbarns rätt till laglott i situationer där dödsboets tillgångar i huvudsak utgörs av en bostad. I vissa fall kan den situationen uppstå att bostaden måste avyttras för att särkullbarn skall få ut sin laglott. Ur den efterlevandes perspektiv får detta anses otillfredsställande samtidigt som en lagstiftning inte får öppna för att efterlevande ges möjligheter till sådana dispositioner så att särkullbarnens rätt till laglott äventyras. Motionärerna anser att hur denna fråga skall lösas måste bli föremål för noggranna överväganden (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Frågan om efterlevande makes och särkullbarns rätt till arv har varit föremål för överväganden av Ärvdabalksutredningen i betänkandet (SOU 1998:110) Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring. Utredningens betänkande har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet har behandlat ett motsvarande yrkande angående särkullbarns arvsrätt våren 2003 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2002/03:LU10. I avvaktan på resultatet av den pågående beredningen avstyrktes motionsyrkandet.

Utskottet anser alltså att resultatet av den pågående beredningen bör avvaktas. Motionerna 2003/04:L248 och 2003/04:L300 yrkande 5 bör således avslås.

Boutredningsman

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller förutsättningarna för att utse en boutredningsman. Utskottet hänvisar till gällande rätt.

Bakgrund

Bestämmelser om boutredningsman finns i 19 kap. ärvdabalken. När en dödsbodelägare begär det skall tingsrätten förordna att egendomen i dödsboet skall avträdas och förvaltas av en boutredningsman (1 §). Till boutredningsman skall utses den som kan utföra uppdraget med den insikt som boets beskaffenhet kräver (3 §). Före den 1 april varje år skall boutredningsmannen redovisa medelsförvaltningen under föregående kalenderår till minst en av dödsbodelägarna (14 a §). Boutredningsmannen är skyldig att ersätta skada som han uppsåtligen eller av vårdslöshet har vållat dödsboet eller någon vars rätt är beroende av utredningen (18 §). Varje delägare kan väcka klandertalan mot en boutredningsmans förvaltning (19 § första stycket).

Arvode till boutredningsmannen och kostnadsersättning skall betalas av dödsboet. Boutredningsmannen har rätt till det arvode som kan anses skäligt med hänsyn till förvaltningen. Boutredningsmannen har också rätt att få ersättning för de direkta utgifter som föranletts av uppdraget. Om boet saknar medel för arvode och kostnadsersättning åvilas betalningsskyldighet den på vars framställning boutredningsmannaförordnandet meddelats, och solidariskt ansvar inträder när flera är betalningsskyldiga (19 § andra stycket).

Motionen

Tomas Högström och Ewa Björling (båda m) anför i motion 2002/03:L298 att om parterna vid ett arvsskifte inte är överens räcker det med att en av parterna begär det för att få en boutredningsman utsedd. Enligt motionärerna har det tyvärr visat sig att kostnaderna många gånger inte står i proportion till dödsboets betalningsförmåga. Mot denna bakgrund begär motionärerna att regeringen skall lägga fram förslag till ändring av reglerna i ärvdabalken om boutredningsman.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan innebär gällande ordning att den som begär att en boutredningsman skall utses också ytterst har ett ekonomiskt ansvar för boutredningsmannens arvode och kostnadsersättning. Utskottet anser därför inte att den av motionärerna förespråkade ändringen i ärvdabalken kan anses påkallad. Motion 2002/03:L298 bör således avslås.

Ändringar i namnlagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett antal motionsyrkanden med krav på ändringar i namnlagen. Utskottet hänvisar till ett aviserat arbete. Jämför reservationerna 14 (m), 15 (fp), 16 (v) och 17 (c).

Bakgrund

Bestämmelser om namn finns i namnlagen (1982:670). En utförlig redovisning av namnlagens innehåll finns i lagutskottets betänkande 2000/01:LU11. Lagen innebär vissa inskränkningar i möjligheten att fritt välja och byta förnamn, mellannamn och efternamn samt förbud mot dubbelnamn. Den ger emellertid ett betydligt större utrymme än äldre bestämmelser åt den enskilde att själv bestämma vilket namn han eller hon vill bära. De nuvarande inskränkningarna utgör bl.a. en avvägning mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och enskilda önskemål att fritt välja namn. Till grund för lagstiftningen ligger också en strävan till jämlikhet mellan kvinnor och män och till lika behandling av barn till föräldrar som är gifta med varandra och barn till ogifta föräldrar.

Motionerna

I nio motioner läggs förslag fram om olika ändringar i namnlagen. Sålunda begär Inger René m.fl. (m) i motionerna 2002/03:L220 och 2003/04:L236 att regeringen skall lägga fram förslag till ändringar i namnlagen så att endast immaterialrättsligt skyddade värden skall begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn. Enligt motionärerna är personnamnet en stor del av den personliga integriteten och det bör därför i större utsträckning än i dag vara möjligt att ändra efter egna önskemål.

Mikaela Valtersson och Helena Hillar Rosenqvist (båda mp) anför i motion 2002/03:L228 att namnlagens nuvarande utformning utgör en allvarlig kränkning av den enskilda individens integritet eftersom den begränsar individens möjligheter att själv bestämma hur dennes bakgrund och identitet skall bekräftas genom sitt namn. Enligt motionärerna bör namnlagen ändras med hänvisning till jämställdhet, för att tillvarata barnens bästa i större utsträckning och för att bejaka etnisk mångfald i samhället. Mot denna bakgrund begär motionärerna att regeringen gör en översyn av namnlagen i syfte att det skall bli tillåtet med dubbelnamn och flera namn som efternamn.

I motion 2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp) begärs att regeringen skall lägga fram förslag till ändring i namnlagen så att det blir tillåtet att byta förnamn till det som man själv väljer. Namnlagens syfte skall, enligt motionärerna, vara att skydda barn från att få namn som de kan få lida för senare i livet och skydda från intrång i familjenamn. Bestämmelserna i namnlagen skall inte hindra människor från att ta vilka förnamn de önskar (yrkande 8).

Frågor om mellannamn behandlas i två motioner. I motion 2003/04:L232 av Agne Hansson och Birgitta Carlsson (båda c) yrkas att regeringen skall återkomma med förslag till ändringar av namnlagen som innebär att det blir möjligt att få bära mellannamn eller tilläggsnamn tillsammans med efternamn förbundet med bindestreck. Vidare bör lagändringarna innebära att det blir möjligt för två makar att var för sig behålla sina tidigare familjenamn i kombination med den andre partners namn. En liknande fråga behandlas i motion 2003/04:L313 av Eva Arvidsson och Christina Axelsson (båda s). I den sistnämnda motionen anförts att bestämmelserna om mellannamn ger möjlighet

att både ta en makes efternamn och lägga till sitt tidigare namn som mellannamn samt att behålla sitt efternamn före äktenskapet och lägga till den andre makens namn som mellannamn. Bestämmelserna är dock konstruerade så att endast en av två makar har rätt att lägga till ett mellannamn. Motivet härför är att en annan ordning skulle innebära att makar skulle kunna ha två olika namnkombinationer, något som uppenbarligen inte är tillfredsställande. Motionärerna anser att lagens två möjligheter att lägga till mellannamn skall kunna utnyttjas av båda makarna. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll.

Eva Arvidsson och Inger Nordlander (båda s) yrkar i motion 2003/04:L288 ett tillkännagivande om att en myndighet, Patent- och registreringsverket, skall hantera samtliga namnbytesärenden. Enligt motionärerna skulle en sådan ordning bl.a. innebära bättre service för kunderna och en enhetligare tillämpning av namnlagens bestämmelser.

I motion 2003/04:L300 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen snarast genomför den av riksdagen beställda undersökningen om namnlagen (yrkande 7).

Möjligheten att döpa barn enligt isländskt namnskick tas upp i motion 2002/03:L324 av Margareta Israelsson (s). I motionen begärs ett tillkännagivande om att barn i Sverige skall kunna döpas enligt isländskt namnskick även när en förälder har svenskt medborgarskap.

Utskottets ställningstagande

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet senast våren 2002 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU14. Utskottet avstyrkte de då aktuella motionerna och hänvisade till ett tillkännagivande som gjordes våren 2001. Utskottet uttalade då att det snart gått 20 år sedan namnlagen trädde i kraft. Efter lagens tillkomst har förhållandevis få ändringar gjorts i den namnrättsliga lagstiftningen, och det kunde, enligt utskottets mening, inte uteslutas att synen på hur namnskicket lämpligen bör vara reglerat ändrats. Utskottet ansåg mot den bakgrunden att tiden var mogen för att göra en undersökning för att utröna huruvida de avvägningar som gjordes i samband med namnlagens tillkomst mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och enskildas önskemål att fritt välja namn fortfarande kan anses vara bärkraftiga. Det bör ankomma på regeringen att bestämma de närmare formerna för ett sådant arbete. Om det av utskottet förordades undersökningsarbetet ger vid handen att det föreligger ett klart och uttalat behov av lagändringar bör, anförde utskottet, regeringen ta upp frågan om vilka lagstiftningsåtgärder som är påkallade och meddela direktiv för ett sådant lagstiftningsarbete. Detta gavs regeringen till känna (bet. 2000/01:LU11).

Beträffande frågeställningen i motion 2002/03:L324 kan nämnas att regeringen våren 2003 har beslutat vissa förordningsändringar som innebär att isländska föräldrar i Sverige snabbt och utan kostnad kan ansöka om ett isländskt efternamn för sina barn.

I regeringens skrivelse 2003/04:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen anförs att regeringen har för avsikt att låta göra en undersökning för att ta reda på om namnreglerna behöver moderniseras. Arbetet är inriktat på att ett sådant uppdrag skall lämnas under år 2004.

Utskottet kan konstatera att nu gått drygt tre år sedan riksdagens tillkännagivande om att regeringen borde göra en undersökning för att utröna huruvida de avvägningar som gjordes i samband med namnlagens tillkomst fortfarande kan anses vara bärkraftiga. Utskottet beklagar att regeringen ännu inte har initierat någon sådan undersökning. Enligt utskottets mening är det hög tid att regeringen utan dröjsmål låter göra den beställda undersökningen. Något ytterligare tillkännagivande i denna fråga är knappast meningsfullt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 samt 2003/04:L313.

Retroaktiva namnbyten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller retroaktiva namnbyten. Utskottet hänvisar till ett aviserat arbete. Jämför reservation 18 (v).

Motionerna

Gustav Fridolin m.fl. (mp) begär i motion 2002/03:L318 att regeringen skall lägga fram förslag till ändringar i relevant lagstiftning som innebär att en person som bytt kön skall få rätt att få sin identitet retroaktivt ändrad exempelvis i betyg och anställningshandlingar (yrkande 7). Liknande krav framställs i motion 2002/03:K365 av Elisebeht Markström och Carina Ohlsson (båda s).

Utskottets ställningstagande

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet senast våren 2001 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2000/01:LU11. Utskottet uttalade då bl.a. att det inte uteslöt att motionsspörsmålet kan komma att bli föremål för ytterligare belysning inom ramen för det arbete som utskottet förordat genom sitt tillkännagivande. Vidare uttalade utskottet att frågeställningarna också skulle kunna bli föremål för närmare överväganden i andra sammanhang.

I sammanhanget bör nämnas att socialministern Lars Enqvist i en interpellationsdebatt den 17 november 2003 har uppgett att regeringen avser att ta initiativ till en översyn av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (svar på interpellation 2003/04:62).

Utskottet utgår alltjämt från att de nu aktuella motionsspörsmålen kan komma att bli föremål för närmare överväganden inom ramen för det arbete rörande namnlagarna som utskottet förordade våren 2001. Frågeställningarna torde också kunna bli föremål för närmare överväganden i andra sammanhang. Därutöver kan nämnas att regeringen i november 2003 har gett Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen för homosexuella, bisexuella samt transpersoner. I uppdraget ingår att lämna förslag på åtgärder som kan förbättra hälsosituationen för dessa personer. Uppdraget skall rapporteras senast den 15 november 2005.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna 2002/03:L318 yrkande 7 och 2002/03:K365 bör avslås.

Könsroller m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller könsroller m.m. Utskottet hänvisar till pågående arbete och tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 19 (v) och särskilt yttrande 7 (c).

Motionerna

Gustav Fridolin (mp) begär i motion 2002/03:L273 ett tillkännagivande om en lagöversyn med queer-perspektiv. Queer handlar om att bryta ned den heteronormativitet som råder och ersätta den med ett samhälle där människor har rätt och bereds möjlighet att vara de personer de egentligen är. De lag- och regelförändringar som görs framöver måste bygga på denna princip. Genom lagöversynen kan man, enligt motionären, se vilka privilegier som faktiskt finns och skall brytas.

I motion 2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp) anför att de socialt konstruerade könsrollerna hämmar kvinnors och mäns möjligheter att fritt forma sina liv. För att förändra detta krävs, enligt motionärerna, en ständigt pågående och fri diskussion och ett medvetandegörande om könsroller i skolan, i familjen och i samhället. Detta bör ges regeringen till känna (yrkande 4). Motionärerna anför vidare att sexfixeringen i medier och reklam måste stoppas. De schabloniserade skönhetsideal av kvinnor och män som förmedlas via medier och modeindustrin behöver ifrågasättas och diskuteras. Detta kan göras dels genom konsumentmakt och upplysning, dels genom att ge granskningen av reklam och medier hårda och klara direktiv. Kvinnans och mannens objektifiering i medier måste brytas. Skolan är också en plats för diskussion om detta. Ett tillkännagivande yrkas i enlighet härmed (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Vad gäller motion 2002/03:L318 vill utskottet erinra om att regeringen i maj 2003 till riksdagen överlämnade skrivelse 2002/03:140 Jämt och ständigt –

Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden. I skrivelsen redovisas att det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet. I dag har kvinnor och män formellt samma rättigheter, men ändå har vi inte uppnått ett jämställt samhälle.

I skrivelsen anför regeringen att trots en lång historia av aktivt jämställdhetsarbete präglas vårt samhälle fortfarande av en könsmaktsordning. Arbetet måste fortsättningsvis ges en mer feministisk inriktning. Det innebär att vi måste vara medvetna om att det råder en könsmaktsordning, att kvinnor är underordnade och män är överordnade, och vilja förändra den. Det innebär också att regeringen betraktar manligt och kvinnligt som "sociala konstruktioner", dvs. könsmonster som skapas utifrån uppfostran, kultur, ekonomiska ramar, maktstrukturer och politisk ideologi. Könsmonstren skapas och upprätthålls både på det personliga planet och på det samhällsplanet. Denna struktur har inte förändrats, trots att kvinnors och mäns representation på vissa samhällsområden kvantitativt sett närmats sig varandra. Om vi inte bryter dagens könsmaktsordning kommer vi inte, enligt regeringen, att uppnå ett jämställt samhälle.

Regeringen anför vidare i skrivelsen att mycket arbete för att nå jämställdhet ligger framför oss både nationellt och internationellt. Regeringen anser därför att det är nödvändigt att jämställdhet integreras i alla politikområden. Utöver detta skall några särskilda områden lyftas fram under mandatperioden 2002–2006. Fokusområdena är bl.a. representation, jämn fördelning av makt och inflytande och sexualiseringen av det offentliga rummet. För att öka kunskapen inom det sistnämnda området avser regeringen att tillsätta en expertgrupp för frågor som rör sexualiseringen av det offentliga rummet.

I november 2003 tog regeringen initiativ till projektet FLICKA. Syftet med projektet är att dels få till stånd en dialog med media, reklambranschen, annonsörer m.fl. om deras roll och ansvar när det gäller påverkan på barn och unga, dels få i gång en diskussion och ett engagemang bland unga flickor och pojkar om marknadskrafterna och hur de styr unga flickors och pojkars bild av sig själva och varandra. Även föräldrarna utgör en viktig målgrupp i detta arbete. Projektet skall pågå under hela år 2004.

Det bör också nämnas att utskottet i betänkande 2003/04:LU8 har behandlat frågor om könsdiskriminerande reklam. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena bl.a. med hänvisning till tidigare ställningstaganden. Utskottet förutsatte dock att regeringen noga följer utvecklingen på området och vidtar erforderliga åtgärder. Skulle det visa sig att utvecklingen går i en sådan riktning att det, enligt regeringens bedömning finns skäl att överväga lagstiftningsåtgärder, uttalade utskottet att det givetvis inte har något emot att frågan utreds. I sammanhanget uttryckte utskottet sin tillfredsställelse över den aviserade expertgruppen om sexualiseringen av det offentliga rummet och det nyligen påbörjade FLICKA-projektet. Utskottet uttalade att det med stort intresse kommer att följa det fortsatta arbetet. Riksdagen följde utskottet.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår att regeringen bedriver ett arbete med den inriktning som efterlyses i motion 2002/03:L318. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att föreslå några ytterligare åtgärder från riksdagen, varför motion 2002/03:L318 yrkandena 4 och 5 bör avslås.

Vad därefter gäller motion 2002/03:L273 anser utskottet, liksom motionären, att lagändringar som görs i framtiden skall utgå från att alla människor inte är heterosexuella. Utskottet vill peka på att regeringen redan i dag gör sådana överväganden (se t.ex. prop. 2001/02:123, bet. 2001/02:LU27, prop. 2002/03:80, bet. 2002/03:LU19). Även för framtiden utgår utskottet från att regeringen i relevanta lagstiftningsärenden kommer att göra dessa överväganden.

På grund av det anförda är utskottet inte berett att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen, varför motion 2002/03:L273 bör avslås.

Reservationer

1. Äktenskap och partnerskap (punkt 1)

av Yvonne Andersson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L299, 2002/03:L316 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L294 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L297 yrkande 1 och 2003/04:L304 samt avslår motionerna 2002/03:L218, 2002/03:L223, 2002/03:L233 yrkandena 1 och 2, 2002/03:L249 yrkandena 2–5, 2002/03:L254 yrkandena 1–4, 8 och 9, 2002/03:L262, 2002/03:L276, 2002/03:L282, 2002/03:L292 yrkandena 1–3, 2002/03:L318 yrkandena 1–3, 2002/03:L321, 2003/04:L12 yrkande 6, 2003/04:L212 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L245, 2003/04:L254, 2003/04:L261 yrkande 3, 2003/04:L289, 2003/04:L314, 2003/04:L350 yrkandena 1 och 2, 2003/04:K363 yrkande 7, 2003/04:K418 yrkandena 21 och 23 samt 2003/04:So568 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Barn har genom FN:s barnkonvention rätt att ha vetskap om sina föräldrar och att bli vårdade av dessa. Ett av äktenskapets ursprungliga ändamål är omsorgen om barnen. Alla barn har en naturlig rätt att bli omhändertagna och omvårdade av sina båda biologiska föräldrar, eftersom dessa båda är orsaken till, och ansvariga för, barnets tillblivelse och existens. Äktenskapet är till för att så långt möjligt omge barnen med ett rättsligt och etiskt sammanhang – en ”familjemiljö”, för att använda samma terminologi som FN:s barnkonvention, som säkrar deras rättigheter visavi sina biologiska föräldrar och tydliggör föräldrarnas skyldigheter.

Barn behöver och har rätt till en manlig och en kvinnlig förebild, samt till sina biologiska föräldrar. Även om inte alla barn har kontakt med både sin mamma och sin pappa skall staten inte medverka till familjebildningar där barn från början berövats rätten till en av sina föräldrar. Därför har Kristdemokraterna också tidigare sagt nej till homosexuellas möjlighet till assisterad befruktning (insemination) och att prövas som adoptivföräldrar, just för barnens skull.

Att slå vakt om äktenskapet är därför som vi kristdemokrater ser det att slå vakt om barnens rättigheter. Familjer med äktenskapet som grund är stabilare än andra familjer som lever enligt juridiska samlevnadsformer. Enligt all tillgänglig statistik är det större risk att barn till föräldrar som är sambor får uppleva att föräldrarna separerar jämfört med barn vars föräldrar är gifta. Vid

en separation är risken givetvis större att barnet förlorar kontakten, helt eller delvis, med den ena föräldern. Barn har störst möjligheter att utvecklas och mogna på ett positivt sätt i en stabil familjemiljö.

Vidare anser Kristdemokraterna att äktenskapet som institution bör bevaras som juridisk gemenskap även utifrån kulturella aspekter. Äktenskapet är en del av vårt kulturella arv och har genom tiderna varit benämningen på samlevnadsformen mellan man och kvinna. Som tidigare anförts har äktenskapet en stabiliserande funktion och äktenskapet som sådant är därför förknippat med positiva värden.

Därutöver bör uppmärksammas att det internationellt sett kan bli problematiskt om vi inför en könsneutral äktenskapsbalk. Hittills är det få länder som har en sådan ordning och många länder accepterar inte homosexuella äktenskap. Detta skulle kunna leda till problem även för personer av olika kön som har gift sig med varandra i Sverige.

För oss kristdemokrater har alla människor samma absoluta och okränkbara värde oavsett kön, ålder, social position, etnisk och religiös tillhörighet eller sexuell identitet. Därför är det viktigt att betona att homosexuella i Sverige sedan 1995 får registrera sitt partnerskap med samma rättsliga skydd som gifta. Ett partnerskap har med några få undantag samma rättsverkningar som ett äktenskap. Med den likabehandling som i dag finns mellan äktenskap och registrerat partnerskap anser vi att det inte finns något behov av att tillsätta en utredning om könsneutral äktenskapsbalk. Om det visar sig att partnerskapslagen är i behov av en modernisering är vi inte främmande för att en sådan kommer till stånd.

Att olika juridiska samlevnadsformer har olika benämningar och regleras med olika lagar är, enligt vår uppfattning, inte diskriminerande eftersom ingen missgynnas av den ordningen. Man kan inte heller anse det diskriminerande att heterosexuella inte får registreras som partners.

Vi kristdemokrater anser att det är viktigt att samma möjligheter till förrättning av de olika samlevnadsformerna finns. Men ingen kyrka skall tvingas att utföra en förrättning som de av skilda skäl finner vara fel. Då går vi emot religionsfriheten. Kyrkorna måste själva bestämma.

Det finns ingen anledning att ta ifrån kyrkorna vigselrätten, något som har föreslagits i debatten. Det skulle bara krångla till det för alla som vill gifta sig i en kyrka. Nuvarande system fungerar bra och därför vill vi bevara det. Vi anser inte heller att uppdragen som vigsel- och registreringsförrättare med automatik bör göras till ett gemensamt uppdrag. I sammanhanget är av intresse att nämna att av den ovan redovisade statistiken framgår att det förrättades knappt 40 000 vigslar under år 2003 mot drygt 200 partnerskapsregistreringar. Av vigslarna förrättades ungefär 60 % av Svenska kyrkan. Vid utgången av år 2003 var drygt 3 miljoner män och kvinnor folkbokförda som gifta medan knappt 3 000 kvinnor och män var folkbokförda som registrerade partner.

På grund av det anförda anser vi att det är av stor vikt att äktenskapsbalken lämnas orörd i sin nuvarande form, så att ett äktenskap även i fortsättningen

endast kan ingås av en kvinna och en man. Det finns således inte skäl att frånga riksdagens tidigare ställningstaganden i denna fråga. För samhället finns i stället, vilket har framgått ovan, starka skäl att göra allt för att stärka äktenskapet som en varaktig relation mellan en man och en kvinna – för barnens skull. Mot denna bakgrund anser Kristdemokraterna att det inte behövs någon utredning om en könsneutral äktenskapslagstiftning. Däremot anser vi att en utredning bör tillsättas med uppgift att lämna förslag till hur familjestabiliteten generellt sett skall kunna stärkas. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L299, 2002/03:L316 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L294 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L297 yrkande 1 och 2003/04:L304 samt med avslag på motionerna 2002/03:L218, 2002/03:L223, 2002/03:L233 yrkandena 1 och 2, 2002/03:L249 yrkandena 2–5, 2002/03:L254 yrkandena 1–4, 8 och 9, 2002/03:L262, 2002/03:L276, 2002/03:L282, 2002/03:L292 yrkandena 1–3, 2002/03:L318 yrkandena 1–3, 2002/03:L321, 2003/04:L12 yrkande 6, 2003/04:L212 yrkandena 1 och 2, 2003/04:L245, 2003/04:L254, 2003/04:L261 yrkande 3, 2003/04:L289, 2003/04:L314, 2003/04:L350 yrkandena 1 och 2, 2003/04:K363 yrkande 7, 2003/04:K418 yrkandena 21 och 23 samt 2003/04:So568 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare (punkt 2)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Henrik von Sydow (m) och Annika Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ju235 yrkande 2 och 2003/04:L297 yrkande 2 samt bifaller delvis motionerna 2002/03:L216 och 2003/04:L210.

Ställningstagande

Liksom motionärerna bakom motionerna 2002/03:Ju235 yrkande 2 och 2003/04:L297 yrkande 2 anser vi att ersättningen till vigsel- och registreringsförrättare är för låg. Ersättningen har varit oförändrad under många år. Det är, enligt vår mening, viktigt att uppmuntra människor att åta sig denna typ av uppdrag. Risken finns annars att det uppstår problem vid rekryteringen av vigsel- och registreringsförrättare.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen, senast våren 2002, uttalat sig för att ersättningsnivåerna bör höjas. Riksdagen har följt utskottet.

Enligt vad vi har erfarit har regeringen den 1 april 2004, trots riksdagens tidigare uttalanden, beslutat att det för närvarande inte finns skäl att höja ersättningen till vigsel- och registreringsförrättare. Detta finner vi mycket anmärkningsvärt.

Vi anser alltså att ersättningen till vigsel- och registreringsförrättare måste höjas och förutsätter att regeringen snarast tar erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:Ju235 yrkande 2 och 2003/04:L297 yrkande 2 samt med delvis bifall till motionerna 2002/03:L216 och 2003/04:L210, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Betänketid vid äktenskapsskillnad (punkt 3)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 3.

Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L239 yrkande 2.

Ställningstagande

Liksom motionärerna i motion 2002/03:L239 anser jag att gällande regler om betänketid vid äktenskapsskillnad utsätter människor för ett onödigt lidande. Att en betänketid löper är, enligt min uppfattning, inte till fördel för någon, i synnerhet inte för barnen. Betänketiden drar i stället ut på processen och försätter människor i ansträngande situationer som för utsatta kvinnor och barn kan vara direkt livshotande. Våldsutsatta kvinnor befinner sig ofta i en särskilt svår situation. Att lagstiftningen tvingar dessa kvinnor att uthärda en betänketid är, enligt min uppfattning, stötande. Mot denna bakgrund anser jag att det ligger i tiden att nu göra en annan avvägning och låta människor skilja sig utan att det ställs krav på betänketid. Skulle parterna vid en senare tidpunkt ångra sig finns ju alltid möjligheten att ingå äktenskap igen. Det får ankomma på regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2002/03:L239 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Förutsättningar för sambolagens tillämpning (punkt 9)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L222 yrkande 1.

Ställningstagande

Sambolagen blir tillämplig utan något särskilt anmälningsförfarande. Vi ifrågasätter om det är den bästa konstruktionen för att skydda den svagare parten i ett samboförhållande. Vi menar att det är principiellt tveksamt att en tämligen omfattande familjerättslig lagstiftning blir tillämplig på par utan att de själva har avsett detta eller ens i förväg är medvetna om att lagens bestämmelser blir tillämpliga på deras förhållande. Enligt vår mening är tiden nu mogen för en närmare prövning av hur ett anmälningsförfarande skulle kunna utformas och vilka för- och nackdelar som skulle vara förenade med en sådan förändring. För en sådan prövning talar också att flera andra länder, såsom Belgien och Frankrike, på senare år har infört sambolagsliknande lagstiftningar med anmälningskrav. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L222 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Följdändringar till den nya sambolagen (punkt 10)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L222 yrkande 2.

Ställningstagande

I proposition 2002/03:80 Ny sambolag valde regeringen att inte föreslå följdändringar i de författningar som berörs av sambolagens tillämpningsområde. Enligt vår uppfattning får detta till följd att de berörda författningarna får ett tillämpningsområde som står i strid med deras ordalydelse. Då detta riskerar att leda till oklarheter och missförstånd vill vi understryka att den lagstiftningsmetod som regeringen valde är olämplig. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till följdändringar.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L222 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Översyn av samäganderättslagen (punkt 12)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6.

Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L313.

Ställningstagande

Samäganderättslagen som är från 1904 är ålderdomlig till sin utformning. Lagen kan medföra ett antal komplikationer om parterna inte är eniga om att upplösa ett samägande. Parterna kan till exempel vara oeniga om hur samägandet skall upplösas men eniga om att egendomen inte skall försälgas på offentlig auktion. I det fallet anger lagen inte någon lösning på problemet. För i synnerhet sambor men även makar som separerar respektive skiljer sig kan lagens brist på flexibilitet skapa problem för båda parter, t.ex. beträffande egendom som har ett affektionsvärde. Mot denna bakgrund anser vi att en översyn av samäganderättslagen är nödvändig. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2002/03:L313, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Jämkning av bodelning (punkt 13)

av Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v), Martin Andreasson (fp) och Annika Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ju364 yrkande 24, 2002/03:Ju234 yrkande 16, 2003/04:Ju479 yrkande 30 och 2003/04:L300 yrkande 4.

Ställningstagande

Ett utdömt skadestånd på grund av misshandel inom familjen kan påverka en bodelning på olika sätt. I någon utsträckning kan säkert nuvarande regler ge ett tillfredsställande resultat, men inte alltid. Vi anser därför, liksom motionärerna, att lagstiftningen bör klargöras på detta område så att det inte råder någon som helst tvekan om att sådant skadestånd inte skall ingå i en bodelning. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:Ju364 yrkande 24, 2002/03:Ju234 yrkande 16, 2003/04:Ju479 yr-

kande 30 och 2003/04:L300 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Gemensamma lån vid bodelning (punkt 14)

av Tasso Stafilidis (v) och Annika Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L288 och 2003/04:L262.

Ställningstagande

De som ingår äktenskap eller registrerar partnerskap ingår också en egendomsgemenskap, såvida inte annat avtalas i ett äktenskapsförord. Det innebär bl.a. att tillgångar och skulder är gemensamma. Vid skilsmässa eller upplösning av partnerskapet skall all egendom delas. Om paret har gemensamma lån sker emellertid ingen uppdelning av skulderna vid en skilsmässa. De f.d. makarna eller partnerna har därigenom fortfarande en delvis gemensam ekonomi. För att få till stånd en uppdelning av lånen krävs att långgivaren och låntagarna är överens. Bankerna är inte alltid villiga att göra några förändringar i lånevillkoren. Det är inte heller säkert att båda låntagarna är överens om att lånen skall delas upp. Mot denna bakgrund anser vi att det krävs lagändringar i syfte att göra det möjligt att dela upp lån vid skilsmässa och upplösning av partnerskap. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L288 och 2003/04:L262, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Nordisk lagharmonisering (punkt 16)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L300 yrkande 1.

Ställningstagande

De nordiska länderna har en mer än hundraårig tradition av lagsamarbete på familjerättens område. Fram till 1920-talet var äktenskapslagarna närmast identiska men har sedan glidit isär på grund av nationell lagstiftning. Eftersom de rättsliga lösningarna i de olika nordiska länderna skiljer sig avsevärt åt i vissa viktiga frågor bör, enligt vår uppfattning, en lagharmonisering

komma till stånd. Detta är inte minst viktigt på grund av den konvention från 1930-talet, som anger att det är lagen i det land man bor i som gäller. Omkring 250 000 nordiska medborgare bor i ett annat nordiskt land än sitt eget. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L300 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Makars egendomsförhållanden (punkt 17)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Motivet bakom den nu gällande regeln om hälftindelning vid äktenskapskillnad är att skydda den ekonomiskt svagare parten. Med den alltmer utvecklade jämställdheten mellan könen, där parterna i ett förhållande vanligtvis är självförsörjande, minskar behovet av att ekonomiskt skydda någon av parterna. Därtill kommer att antalet separationer ökar. Nära hälften av alla äktenskap slutar i skilsmässa. En följd härav är att antalet omgiften ökar. I dessa fall har makarna ofta mer egendom vid äktenskapets ingående än när det första äktenskapet ingicks.

Mot denna bakgrund anser vi, liksom motionärerna, att det är dags att överge den strikta hälftindelningen vid bodelningar och i stället införa en rätt att från hälftindelningen undanta såväl föräktenskaplig egendom som sådan egendom som erhållits genom arv och gåva. Om gåvogivaren eller testator inte förbjudit det bör det finnas en möjlighet för den enskilde att genom äktenskapsförord förordna att egendomen skall vara giftorättsgods. Vi anser också att det bör införas en rätt för parterna att avtala om att viss egendom skall vara enskild vid skilsmässa, men giftorättsgods vid dödsfall. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkandena 2 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

11. Makars egendomsförhållanden (punkt 17)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L300 yrkande 3 och avslår motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att det bör införas en rätt för parterna att avtala om att viss egendom skall vara enskild vid skilsmässa, men giftorättsgods vid dödsfall. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L300 yrkande 3 samt med avslag på motionerna 2003/04:L249, 2003/04:L272 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:L300 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

12. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt (punkt 18)

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L248 och avslår motion 2003/04:L300 yrkande 5.

Ställningstagande

En makes enskilda egendom ingår inte i en bodelning med anledning av äktenskapsskillnad men efterlevande makes arvsrätt omfattar även enskild egendom. Syftet med att förordna att egendom är enskild är ofta att skydda den enskilda egendomen mot den andre makens anspråk. Ett sådant syfte gör sig gällande oavsett om sammanlevnaden upphör genom äktenskapsskillnad eller dödsfall. Mot denna bakgrund anser vi, liksom motionärerna i motion 2003/04:L248, att reglerna i 3 kap. ärvdabalken bör ändras så att efterlevande makes arvsrätt som huvudregel endast skall omfattas av den först avlidne makens giftorättsgods. Det skall naturligtvis stå var och en fritt att genom testamente förordna annorlunda. Det får ankomma på regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L248 och med avslag på motion 2003/04:L300 yrkande 5, som sin mening ge regeringen till känna.

13. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt (punkt 18)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L300 yrkande 5 och avslår motion 2003/04:L248.

Ställningstagande

När tillgångarna i ett dödsbo i allt väsentligt består av en bostad, oavsett om det är fråga om en villafastighet eller en bostadsrätt, kan den situationen uppstå att bostaden måste avyttras för att ett särkullbarn skall få ut sin laglott. Ur den efterlevandes perspektiv får detta anses otillfredsställande samtidigt som en lagstiftning inte får öppna för att den efterlevande skall ges möjligheter till sådana dispositioner att särkullbarnets rätt till laglott äventyras. Enligt vår uppfattning erfordras det ett system som kan förena dessa båda önskemål. Hur frågan skall lösas måste bli föremål för noggranna överväganden. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L300 yrkande 5 och med avslag på motion 2003/04:L248, som sin mening ge regeringen till känna.

14. Ändringar i namnlagen (punkt 20)

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L220 och 2003/04:L236 samt avslår motionerna 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 och 2003/04:L313.

Ställningstagande

Namnlagen sätter gränser för de namn som en person tillåts att ha samt vilka nybildade för- och efternamn som kan godkännas. Att neka en person att ta ett namn som är immaterialrättsligt skyddat är, enligt vår mening, en nödvändig skyddsregel. Däremot är det anmärkningsvärt att statliga myndigheter lägger

personliga värderingar på hur ett förnamn kan komma att uppfattas av bäraren eller dennes omgivning. Vi anser inte att det är rimligt att begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja vad de vill kalla sig med hänvisning till t.ex. datasystems begränsningar. Personnamnet är en stor del av den personliga identiteten och bör, enligt vår uppfattning, i högre utsträckning vara möjligt att ändra efter egna önskemål. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i namnlagen så att endast immaterialrättsligt skyddade värden begränsar medborgarnas rättighet att själva välja sina namn.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L220 och 2003/04:L236 samt med avslag på motionerna 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 och 2003/04:L313, som sin mening ge regeringen till känna.

15. Ändringar i namnlagen (punkt 20)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L300 yrkande 7 och avslår motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236, 2003/04:L288 samt 2003/04:L313.

Ställningstagande

Namnlagen som är från 1982 innehåller inskränkningar i möjligheterna att fritt välja och byta namn m.m. Inte minst på grund av de förändringar till ett mångkulturellt samhälle som förevarit under senare tid anser vi att det är dags att göra en översyn av namnlagen. Våren 2001 gjorde utskottet ett tillkännagivande om behovet av en undersökning om de avvägningar som gjordes i samband med namnlagens tillkomst fortfarande kunde anses bärkraftiga. Någon sådan undersökning har regeringen ännu inte initierat. De pågående förändringarna i samhället tyder, enligt vår uppfattning, på att behovet av en sådan undersökning ökar för varje år. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen snarast bör föranstalta om den begärda undersökningen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L300 yrkande 7 samt med avslag på motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236, 2003/04:L288 och 2003/04:L313, som sin mening ge regeringen till känna.

16. Ändringar i namnlagen (punkt 20)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236 och 2003/04:L313 samt avslår motionerna 2002/03:L228, 2003/04:L288 och 2003/04:L300 yrkande 7.

Ställningstagande

Jag anser att det bör vara tillåtet att byta förnamn till det som man själv väljer. Enligt min mening skall namnlagens syfte vara att skydda barn från att få namn som de kan få lida för senare i livet och skydda från intrång i familjenamn. Bestämmelserna i namnlagen skall inte hindra människor från att ta vilka förnamn de önskar. Endast immaterialrättsligt skyddade värden skall begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn.

Vidare anser jag att det bör vara möjligt att få bära mellannamn eller tilläggsnamn tillsammans med efternamn förbundet med bindestreck. Det bör vara möjligt för två makar att var för sig behålla sina tidigare familjenamn i kombination med den andre partners namn. Bestämmelserna om mellannamn ger möjlighet att både ta en makes efternamn och lägga till sitt tidigare namn som mellannamn samt att behålla sitt efternamn före äktenskapet och lägga till den andre makens namn som mellannamn. Bestämmelserna är dock konstruerade så att endast en av två makar har rätt att lägga till ett mellannamn. Motivet härför är att en annan ordning skulle innebära att makar skulle kunna ha två olika namnkombinationer, något som uppenbarligen inte är tillfredsställande. Jag anser att lagens två möjligheter att lägga till mellannamn skall kunna utnyttjas av båda makarna.

Slutligen anser jag att barn i Sverige skall kunna döpas enligt isländskt namnskick även när en förälder har svenskt medborgarskap.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L232, 2003/04:L236 och 2003/04:L313 samt med avslag på motionerna 2002/03:L228, 2003/04:L288 och 2003/04:L300 yrkande 7, som sin mening ge regeringen till känna.

17. Ändringar i namnlagen (punkt 20)

av Annika Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17.

Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L232 och avslår motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L236, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 samt 2003/04:L313.

Ställningstagande

Jag anser liksom motionärerna i motion 2003/04:L232 att det skall vara möjligt att få bära mellannamn eller tilläggsnamn tillsammans med efternamn förbundet med bindestreck. Vidare bör det vara möjligt för två makar att var för sig behålla sina tidigare familjenamn i kombination med den andre partners namn. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2003/04:L232 och med avslag på motionerna 2002/03:L220, 2002/03:L228, 2002/03:L318 yrkande 8, 2002/03:L324, 2003/04:L236, 2003/04:L288, 2003/04:L300 yrkande 7 samt 2003/04:L313, som sin mening ge regeringen till känna.

18. Retroaktiva namnbyten (punkt 21)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L318 yrkande 7 och 2002/03:K365.

Ställningstagande

Jag anser att det är ett stort problem för personer som genomgått könsbyte att inte kunna få sin namnidentitet ändrad retroaktivt. Problemet är särskilt stort när det gäller vissa handlingar såsom betyg och anställningsbevis. Enligt utskottets mening är det angeläget att regeringen överväger vilka möjligheter det finns att komma till rätta med detta problem och därefter återkommer till riksdagen med eventuella lagförslag eller vilka andra åtgärder som kan vidtas för att komma till rätta med problemet. Vid den översyn av namnlagen som regeringen skall vidta bör, enligt min mening, även frågan om retroaktiva namnbyten ses över.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L318 yrkande 7 och 2002/03:K365, som sin mening ge regeringen till känna.

19. Könroller m.m. (punkt 22)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L273 och 2002/03:L318 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Liksom motionärerna anser jag att tiden nu är mogen för att göra en lagöversyn med queer-perspektiv. Queer handlar om att bryta ned den heteronormativitet som råder och ersätta den med ett samhälle där människor har rätt och bereds möjlighet att vara det de egentligen är. De lag- och regelförändringar som görs framöver måste bygga på denna princip. Genom lagöversynen kan man, enligt min uppfattning, se vilka privilegier som faktiskt finns och skall brytas. Vidare anser jag att de socialt konstruerade könrollerna hämmar kvinnors och mäns möjligheter att fritt forma sina liv. För att förändra detta anser jag att det krävs en ständigt pågående och fri diskussion och ett medvetandegörande om könroller i skolan, i familjen och i samhället. Därutöver anser jag att sexfixeringen i medier och reklam måste stoppas. De schabloniserade skönhetsideal av kvinnor och män som förmedlas via medier och modeindustrin behöver ifrågasättas och diskuteras. Detta kan göras dels genom konsumentmakt och upplysning, dels genom att ge granskningen av reklam och medier hårda och klara direktiv. Kvinnans och mannens objektivering i medier måste brytas. Skolan är också en plats för diskussion om detta. – Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2002/03:L273 och 2002/03:L318 yrkandena 4 och 5, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Äktenskap och partnerskap

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

För oss moderater är individens frihet och alla människors lika rätt central. Vår idé om hur land skall byggas utgår ifrån att alla människor är unika och har lika värde. Varje människa har rätt att med hänsynstagande till andra bygga framtiden efter egen fri vilja. Friheten behöver inte motiveras men alltid försvaras. Det är inskränkningar som behöver acceptabla förklaringar.

Samhällets syn på homosexuella och homosexuell samlevnad har förändrats radikalt under de senaste 15 åren. Ett parförhållande mellan två kvinnor eller mellan två män företer typiskt sett stora likheter med ett parförhållande mellan en man och en kvinna. I dessa förhållanden finns samma känslor av kärlek, omtanke, ömhet, vänskap, lojalitet och omsorg.

Äktenskapet har traditionellt givit det sexuella förhållandet mellan man och kvinna en särskild legitimitet och bildat ramen för den biologiska reproduktionen och för barnens fostran. Just omsorgen om de uppväxande barnen har varit central för äktenskapet som institution och för lagstiftningen. I samband med tillkomsten av äktenskapsbalken var emellertid ett uttalat syfte med lagändringarna att i jämförelse med tidigare giftermålsbalk åstadkomma en högre grad av ekonomisk rättvisa mellan makarna vid äktenskapsskillnad. Den moderna äktenskapslagstiftningen söker tillhandahålla ett sorts "samlevnadskontrakt" som – utöver omsorgen om barnen – även skall tillförsäkra makarna rättvisa och ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, såväl under äktenskapet som vid dess upplösning.

Personer som lever i homosexuella parförhållanden har självfallet samma behov av ekonomisk och juridisk trygghet som heterosexuella par. De har samma känslomässiga behov av att, såväl sinsemellan som utåt, visa känslor och sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt och ömsesidigt förpliktande förhållande som personer som lever i heterosexuella parförhållanden. Mot denna bakgrund är det naturligt att samhället erbjuder även homosexuella par möjligheten att bilda familj med juridiska rättigheter och förpliktelser som följd.

Detta har också gjorts genom lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Med partnerskapslagen gavs personer av samma kön möjlighet att registrera sitt partnerskap, varigenom de flesta bestämmelser som gäller för äktenskap också blir gällande för registrerade partnerskap. Emellertid har det ansetts att konstruktionen med en särslagstiftning, dvs. en särskild partnerskapslag, kan vara stigmatiserande. Även begreppet registrering ter sig säregget. Slutligen finns det också vissa materiella skillnader mellan äktenskapsbalken och partnerskapslagen när det gäller internationella rättsverkningar.

Vi anser att tiden nu kan vara mogen för att utreda frågan om lagstiftningen kring äktenskap och kring homosexuell samlevnad och menar att man vid utredningen skall beakta sådant som talar såväl för som emot en könsneutral äktenskapslagstiftning. Enligt vår mening bör regeringen ange följande utgångspunkter för en sådan översyn.

Utredningen skall pröva att inom ramen för en gemensam lagstiftning möjliggöra såväl för personer av olika kön att ingå äktenskap som för personer av samma kön att ingå partnerskap. I båda fallen kan begreppet makar användas men däremot skall begreppen äktenskap och partnerskap hållas åtskilda. Det bör därvid utredas om en sådan åtskillnad i begrepp kan anses innefatta någon form av diskriminering eller kränkning.

Utredningen skall förutsättningslöst pröva de i nu gällande lagstiftning kvarstående skillnaderna i rättsverkningar mellan äktenskapet och partnerskapet.

Utredningen skall inte pröva s.k. civiläktenskap, dvs. en ordning där äktenskapet blir juridiskt bindande genom registrering hos myndighet, varefter paret frivilligt kan föranstalta om en religiös eller icke-religiös ceremoni. Nu gällande ordning där ingående av äktenskap kan ske i Svenska kyrkan, annat trossamfund eller borgerligt skall bibehållas. Motsvarande ordning bör gälla för partnerskap men i enlighet med religionsfrihetens krav måste det ankomma på respektive samfund att själv avgöra vilka vigslar som är förenliga med respektive samfunds trosuppfattning.

Vi kommer inom ramen för den utredning som regeringen skall tillkalla att framföra vad vi nu anfört. Mot denna bakgrund har vi inte funnit skäl att i detta sammanhang avge någon formell reservation.

2. Äktenskap och partnerskap

av Jan Ertsborn (fp), Martin Andreasson (fp) och Annika Qarlsson (c).

Vi anser att Sverige i likhet med bl.a. Nederländerna och Belgien bör ge alla par oavsett sexuell läggning möjlighet att ingå äktenskap. Vi delar därmed den åsikt om en könsneutral äktenskapsbalk som framförs i bl.a. motionerna 2002/03:L223 (fp), 2003/04:L350 (c) och 2002/03:L254 (v, s, fp, c, mp). Mot bakgrund av att lagutskottet nu förordar en parlamentarisk utredning om en könsneutral äktenskapslagstiftning har vi dock valt att inte reservera oss, eftersom reformens juridiska genomförande förutsätter ett föregående utredningsarbete.

Äktenskapsbalken reglerar de rättsliga förhållandena mellan makar, bl.a. om ingående av äktenskap, underhåll och bodelning vid skilsmässa. Äktenskapet får även juridiska följder inom andra områden utanför äktenskapsbalken, t.ex. gällande föräldraskap, beskattning och socialförsäkringar. Att neka samkönade par möjligheten till äktenskap kan bara försvaras om homosexuella och heterosexuella förhållanden såg helt olika ut, vilket inte är fallet. Den känslomässiga och ekonomiska sammanflätning som finns i en parrelation är likadan oavsett om parterna råkar vara homo-, bi- eller heterosexuella.

Man kan då invända att partnerskapslagen ger samkönade par tillgång till så gott som alla av äktenskapets effekter. Det argumentet är dock inte hållbart. Partnerskapslagen är och förblir en särslagstiftning, och särslagstiftningar utan objektiva skäl kan inte försvaras. Den enda objektiva skillnaden mellan samkönade och ollickönade par är att två personer av samma kön aldrig kan bli föräldrar tillsammans på biologiskt vis, en begränsning som för de allra flesta vore helt främmande att använda för att hindra äktenskap för ett heterosexuellt par som av något skäl inte kan bli föräldrar. Det bör i detta sammanhang också poängteras att många homo- och bisexuella har barn.

Införandet av en könsneutral äktenskapsbalk påverkar inte i sig statens förhållande till trossamfundet eller trossamfundens vigselrätt. Den företrädare för ett trossamfund som beviljas vigselrätt åläggs enligt dagens regler ingen tvingande skyldighet att förrätta vigsel för ett enskilt par, och vi ser ingen anledning att ändra på denna grundläggande princip. Så länge staten beviljar vigselrätt åt trossamfund bör därför samfundens företrädare kunna utöva denna rätt utifrån sin religiösa äktenskapssyn. Däremot skall det enskilda paret alltid kunna gifta sig inför en civil myndighet.

Rent juridiskt är skillnaden mellan äktenskap och partnerskap störst gällande de internationella rättsverkningarna. Äktenskapet som institution förekommer i de flesta länder medan partnerskapet enligt svensk modell endast finns i vissa länder. Detta kan skapa problem för ett internationellt ömsesidigt erkännande av ingånget partnerskap och de därpå följande rättsverkningarna. Det är angeläget att de internationellt privaträttsliga frågorna belyses i det fortsatta utredningsarbetet.

3. Äktenskap och partnerskap

av Tasso Stafilidis (v).

Enligt min uppfattning är det inte sakligt motiverat att två personer av samma kön inte skall åtnjuta samma juridiska rättigheter och skyldigheter som två personer av motsatt kön. Vänsterpartiet anser att en modern äktenskapslagstiftning inte skall ge något utrymme för att människor särbehandlas beroende på sin sexuella läggning eller vem de väljer att leva med.

Att bibehålla dagens lagstiftning som särskiljer partnerskap från äktenskap är diskriminerande och därmed oacceptabelt. För att undanröja denna diskriminering bör homosexuella par likställas med heterosexuella makar genom en gemensam könsneutral äktenskapslagstiftning i likhet med bl.a. Belgien och Nederländerna. Ett könsneutralt äktenskap innebär i praktiken att partnerskapslagen inte kommer att fylla någon funktion utan bör avskaffas.

Att utskottet nu äntligen tar ställning för en parlamentariskt sammansatt utredning är bra. På så sätt påbörjas ett beredningsarbete som jag anser vara nödvändigt för att nå de förändringar i äktenskapslagstiftningen som Vänsterpartiet krävt under lång tid.

Vad gäller de motionsyrkanden som behandlar bl.a. krav på en ordning med s.k. civiläktenskap, rätten att förrätta vigslar och partnerskapsregistreringar, uppdragen som vigsel- och registreringsförrättare, behörigheten att

förrätta vigslar samt olika krav på ändringar i partnerskapslagen så förutsätter jag, i likhet med utskottet, att dessa frågeställningar kommer att övervägas av den aviserade utredningen. Jag vill dock klargöra Vänsterpartiets ställningstagande gällande frågan om s.k. civiläktenskap.

Sverige har i dag en ordning där staten delegerar vigselrätt åt bl.a. trossamfundet. Vid millennieskiftet genomfördes en radikal förändring av relationen mellan staten och Svenska kyrkan. För att ytterligare anpassa denna förändring till den situation som råder kulturellt och religiöst i det svenska samhället anser Vänsterpartiet att trossamfundet inte skall få behålla den delegerade vigselrätten. I stället bör det införas en ordning, i likhet med många andra europeiska länder som t.ex. Belgien, Nederländerna och Italien, där enbart staten tillhandahåller det juridiskt bindande äktenskapet, s.k. civiläktenskap. Ett sådant civiläktenskap ligger helt i linje med kravet på en könsneutral äktenskapslagstiftning. Det religiöst grundade äktenskapet bör, oavsett trosuppfattning, vara en angelägenhet för paret och inte för staten. Principen om allas likhet inför lagen missbrukas genom nuvarande ordning där vigselrätten delegeras ut till trossamfund som i sin tur kan välja att neka någon vigsel.

Mot bakgrund av att utskottet nu förordar en parlamentariskt sammansatt utredning som skall undersöka möjligheten att införa en könsneutral äktenskapslagstiftning, har jag valt att inte reservera mig.

4. Överklagande av dom på äktenskapsskillnad

av Tasso Stafilidis (v).

Genom möjligheten att överklaga en dom på äktenskapsskillnad kan en kvinna eller man obstruera genom att överklaga gång på gång. Eftersom bl.a. underhållsbidrag, vårdnad om barn och barns boende inte kan beslutas förrän skilsmässan vunnit laga kraft, kan detta innebära att den förälder som barnet bor hos blir utan underhållsbidrag under en längre tid. Det innebär också att barnets situation blir osäker eftersom vårdnaden och boendet inte heller kan fastställas i dom. Underhållsbidrag, vårdnad om barn och barns boende kan i stället beslutas interimistiskt i väntan på att domen vinner laga kraft. Jag anser att det är viktigt att överklaganderätten finns kvar vad gäller underhållsbidrag, vårdnad om barn och barns boende. Jag kan däremot inte se något annat än fördelar med att ta bort överklaganderätten vad gäller skilsmässan.

Eftersom det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med frågan om det skall krävas prövningstillstånd vid ett överklagande från en tingsrätt till en hovrätt har jag valt att inte reservera mig.

5. Kvarsittanderätt enligt sambolagen

av Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v) och Martin Andreasson (fp).

I rättsfallet NJA 1984 s. 256 har Högsta domstolen klargjort att en invändning om att samäganderätt inte föreligger skall prövas i ett domstolsärende om försäljning av samägd egendom. Härigenom borde det processuella rättsläget

ha klarlagts och domstolarna fått klart för sig att domstolarna i domstolsärenden skall pröva alla underliggande rättsförhållanden.

Tyvärr har så ej blivit fallet i det till grund för motionsyrkandet angivna fallet om kvarsittanderätt enligt sambolagen. Till undvikande av att detta upprepas – till förfång för den svagare parten – har vi begärt ett förtydligande i lagstiftningen.

Vi är emellertid överens med utskottsmajoriteten om att rättstillämpningen i enlighet med Högsta domstolens ovan nämnda dom innebär att alla underliggande rättsförhållanden skall prövas i ett domstolsärende av förevarande slag.

Vi förutsätter att regeringen noga kommer att följa rättsutvecklingen och rättstillämpningen i förevarande frågor, som ju är till skydd för den svagare parten, och vi har därför valt att inte reservera oss utan stanna vid detta särskilda yttrande.

6. Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt

av Tasso Stafilidis (v).

Jag anser att särkullbarns rätt att få ut sitt arv vid förälderns död i vissa fall kan skapa problem för den efterlevande. Regeringen bör utreda hur regelsystemet skall utformas för att både särkullbarnens och den efterlevandes intressen bättre skall kunna tas till vara.

Ärvdabalksutredningen har övervägt frågan om särkullbarns rätt till arv. Som redovisats tidigare i betänkandet övervägs Ärvdabalksutredningens förslag för närvarande inom Justitiedepartementet. Mot denna bakgrund har jag valt att inte reservera mig. Jag utgår från att mina synpunkter kommer att beaktas inom ramen för det pågående beredningsarbetet.

7. Könsroller m.m.

av Annika Qarlsso (c).

Jag anser att de socialt konstruerade könsrollerna hämmar både kvinnor och män i deras möjligheter att fritt forma sina liv. För att kunna förändra detta krävs att diskussionen hålls levande för att det skall bli tydligt hur könsrollerna formas både i familjen, i skolan och i samhället. Utifrån vunna insikter av diskussionerna måste ett förändringsarbete följa. För att förändra könsrolls-konstruktionerna krävs en process som ständigt måste pågå. Ansvar för förändringsarbetet åvilar vuxenvärlden: föräldrar, skolpersonal, journalister, reklamproducenter, företagsledare m. fl.

Familjens fostrande betydelse har underskattats när nyligen genomförda reformer beslutats. De har nämligen inneburit att fler barn tillbringar längre tid i samhällets omsorg. Med allt större barngrupper har personalen mindre möjlighet till individuella samtal och reflektioner med barnen. Personalens fostrande roll har därför försvagats.

För att familjer skall kunna göra kloka val måste de ha ett bra beslutsunderlag. Därför är det viktigt att mötet med alla blivande föräldrar fylls med

kunskapen om båda föräldrarnas betydelse för barnet men också om hur könsroller formas. För personalen både inom förskola/barnomsorg och skolan är det, förutom ekonomiska och personella förutsättningar, viktigt att genuskunskapen förbättras. Läroplaner och kursplaner måste bli tydligare på detta område. Skolan är en viktig plats för diskussionen om könsroller, bl.a. för att det är där som vuxenrollen börjar ta form.

Sexfixeringen som råder i medier och reklam och som accelererat de senaste åren måste stoppas och vändas. De skönhetsideal som förmedlas via medier och modeindustrin behöver ifrågasättas och diskuteras. Detta kan med stor fördel göras genom konsumentmakt och upplysning, men också genom att ge granskningen av reklam och medier hårda och tydliga direktiv. Den normförskjutning som skett det senaste decenniet har fått respektabla företag att överväga operativa insatser som tidigare aldrig varit ens tänkbara. Därför måste det med all önskvärd tydlighet framgå för företagen att de har ett självsanerande ansvar som förpliktar, både när det gäller produkt- och reklamutformning, och om inte det fungerar så måste andra vägar för att vända utvecklingen prövas.

I utskottets ställningstagande hänvisar man till det pågående projektet FLICKA. Det är ett bra initiativ med många viktiga och värdefulla diskussioner som mål. Men återigen hamnar fokus för problembeskrivningen på flickor, trots att det inte är de som är problemet. Även välmenande projekt som detta från regeringen utformas med utgångspunkt i att mannen eller pojken är norm.

Ämnesområdet könsroller går in i alla politikområden, jag har i detta yttrande försökt klargöra några områden där min och Centerpartiets syn skiljer sig från regeringens. Dessa områden behandlas dock inte i denna proposition och därför har jag heller ingen reservation.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion väckt med anledning av proposition
2003/04:48

2003/04:L12 av Mia Franzén m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med lagförslag för att uppnå likställighet mellan vigselförrättare/partnerskapsförrättare inom Svenska kyrkan och motsvarande i andra trossamfund.

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:L216 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av regelverket för vigselförrättare som är lagfaren domare i tingsrätt eller av länsstyrelsen förordnats som vigselförrättare.

2002/03:L218 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att verka för att registrerat partnerskap likställs med äktenskap även inom EU:s institutioner.

2002/03:L220 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen beslutar att endast immaterialrättsligt skyddade värden skall begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn.

2002/03:L223 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en könsneutral äktenskapsbalk.

2002/03:L228 av Mikaela Valtersson och Helena Hillar Rosenqvist (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen i enlighet med de intentioner som uttrycks i motionen om jämställdhet, barnens intressen och etnisk mångfald, ser över namnlagen så att dubbelnamn och flera namn som efternamn tillåts.

2002/03:L233 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över äktenskapsbalken i syfte att en civil vigselceremoni blir den juridiskt bindande och läggs till grund för de rättigheter och skyldigheter som är förenade med äktenskapet i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över äktenskapsbalken i syfte att sexuell läggning skall vara ovidkommande för ingåendet av äktenskapet i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:L239 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med lagförslag med innebörden att överklaganderätten vid äktenskapsskillnad avskaffas, enligt vad i motionen anförs.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med lagförslag om avskaffande av betänketiden vid äktenskapsskillnad.

2002/03:L249 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om partnerskapslagens krav på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sammanförandet av uppdragen som förrättare av borgerlig vigsel och förrättare av partnerskapsregistrering till ett samlat uppdrag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten att ingå partnerskap på Sveriges ambassader.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en internationellt privaträttslig konvention om partnerskap.

2002/03:L254 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, fp, c, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lika regler skall gälla för registrerat partnerskap som för äktenskap.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa anknytningsvillkoren i lagen om registrerat partnerskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ambassader skall ges i uppdrag att förrätta registrering av partnerskap.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra terminologin i lagen om registrerat partnerskap.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föreslå en förändring av äktenskapsbalken för att skapa ett utrymme så att inte transsexuella tvingas till skilsmässa.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna att införa en könsneutral äktenskapslagstiftning som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning och könstillhörighet.

2002/03:L256 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att åklagare blir skyldig att föra talan om äktenskapsskillnad vid tvegifte eller månggifte då någon av makarna är bosatt i Sverige.

2002/03:L262 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en obligatorisk civil registrering av äktenskap.

2002/03:L273 av Gustav Fridolin (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av en lagöversyn med queer-perspektiv.

2002/03:L276 av Helena Zakariasén och Matilda Ernkrans (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även homosexuella par skall ges möjlighet att ingå äktenskap.

2002/03:L282 av Mikael Damberg och Anders Bengtsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en ny myndighet för registrering av äktenskap.

2002/03:L283 av Luciano Astudillo (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett system som innebär att man i samband med ansökan om hindersprövning med ett intyg skall kunna styrka att man är ogift.

2002/03:L288 av Lena Ek m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdelning av låneskuld efter en skilsmässa.

2002/03:L289 av Lena Ek m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utredning rörande möjligheten att fördela och dela pensionspoäng.

2002/03:L292 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ändring av terminologin i lagen om registrerat partnerskap.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avskaffande av anknytningsvillkoret i lagen om registrerat partnerskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rättsligt likställa partnerskapslagen med äktenskapsbalken.

2002/03:L298 av Tomas Högström och Ewa Björling (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av reglerna för boutredningsman i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:L299 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen verkar för att vigsselförrättare och registreringsförrättare inte görs till ett gemensamt uppdrag enligt vad i motionen anförs.

2002/03:L313 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av samäganderättslagen.

2002/03:L316 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om familjestabilitet med fokus på äktenskapet som samlevnadsform.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avskaffande av ekonomiska nackdelar för gifta i förhållande till samboende.

2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i äktenskapsbalken 1 kap. 1 § i enlighet med vad i motionen anförs och i lagstiftning som behöver ändras i konsekvens därmed.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring angående möjlighet för homosexuella att viga sig borgerligt i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samfunds rätt att i juridisk mening viga personer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs angående könsroller i kärleken.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mediernas bild av kärlek.
7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i relevant lagstiftning angående vad som anförs i motionen om identitetshandlingar.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i namnlagen i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:L321 av Lars Lindblad och Tobias Billström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äktenskapsbalken.

2002/03:L324 av Margareta Israelsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn i Sverige skall kunna döpas enligt isländskt namnskick – även när en förälder har svenskt medborgarskap.

2002/03:K365 av Elisebeht Markström och Carina Ohlsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om möjligheten att få intyg och betyg med nya personuppgifter utfärdade retroaktivt.

2002/03:Ju234 av Johan Pehrson m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skadestånd vid bodelning och försörjningsstöd.

2002/03:Ju235 av Sven Brus och Yvonne Andersson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om villkor och ersättningar för uppdraget som borgerlig vigselförrättare.

2002/03:Ju364 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämkad bodelning.

2002/03:A323 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om likhet i tillämpning av lagar angående äktenskapsskillnad.

Motioner från allmänna motionstiden 2003

2003/04:L210 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersättningsnivåerna till förrättare av vigsel och registrerat partnerskap justeras.

2003/04:L212 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att länsstyrelsens uppdrag att förordna vigselförrättare och registreringsförrättare sammanförs till ett gemensamt uppdrag.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att församlingars och kyrkors delegation att förrätta vigslar även bör omfatta förrättande av partnerskap, men att inga tvingade regler för förrättning av partnerskap införs.

2003/04:L222 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett anmälningsförfarande för att sambolagen skall bli tillämplig på ett sammanboende par.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om följdlagstiftningen till den nya sambolagen.

2003/04:L232 av Agne Hansson och Birgitta Carlsson (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av namnlagen i linje med vad som anförs i motionen.

2003/04:L236 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i namnlagen så att endast immaterialrättsligt skyddade värden begränsar medborgarnas rättighet att själva välja sina namn.

2003/04:L245 av Siw Wittgren-Ahl och Inger Segelström (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en könsneutral äktenskapslagstiftning.

2003/04:L248 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglerna i 3 kap. ärvdabalken bör ändras så att efterlevande makes arvsrätt endast omfattar den avlidne makens giftorättsgoods.

2003/04:L249 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sådan egendom som make eller partner eller sambo erhållit i gåva eller i arv skall vara mottagarens enskilda egendom.

2003/04:L254 av Tobias Billström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äktenskapsbalken.

2003/04:L261 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, fp, c, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av äktenskapsbalken så att trossamfund ges rätt att förrätta registrering av partnerskap.

2003/04:L262 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdelning av lån vid skilsmässa eller upplösning av partnerskap.

2003/04:L272 av Hillevi Engström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 7 kap. 2 § äktenskapsbalken ändras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arv eller gåva skall vara enskild egendom om inte annat föranstaltas av testamente eller gåvobrev.

2003/04:L288 av Eva Arvidsson och Inger Nordlander (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en myndighet, Patent- och registreringsverket, hanterar namnbytesärenden.

2003/04:L289 av Elisebeht Markström och Börje Vestlund (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om slopande av partnerskapslagen och införande av en könsneutral äktenskapslag.

2003/04:L294 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att man vid utformningen av regler om skatter och sociala förmåner skall undvika att ge reglerna ett sådant innehåll att människor förlorar på att gifta sig eller vinner på att skilja sig.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avskaffande av ekonomiska nackdelar för gifta i förhållande till samboende.

2003/04:L297 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vigselförrättare och registreringsförrättare inte görs till ett gemensamt uppdrag.
2. Regeringen beslutar att vigselförrättare och partnerskapsförrättare får ersättning jämförbar med andra förrättare.

2003/04:L300 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en harmonisering inom Norden av familjerätten och successionsrätten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en regel om att från hälftindelningen vid bodelning undanta föräktenskaplig egendom och vad som erhållits i arv och gåva.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en regel om rätt att avtala om att viss egendom skall vara enskild vid skilsmässa och giftorättsgoods vid dödsfall.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en regel om att från hälftindelning vid bodelning undanta vad som erhållits i skadestånd på grund av misshandel inom familjen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ändrad lagstiftning vad gäller särkullbarns rätt till laglott i situationer där dödsboets tillgångar i huvudsak utgörs av den efterlevandes bostad.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om domstols behörighet och skyldighet i fråga om kvarboenderätten att pröva om bostad skall ingå i bodelning eller ej.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen snarast genomför den av riksdagen tidigare krävda undersökningen om namnlagen.

2003/04:L304 av Tuve Skånberg m.fl. (kd, m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äktenskapet mellan man och kvinna.

2003/04:L313 av Eva Arvidsson och Christina Axelsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring i namnlagen.

2003/04:L314 av Eva Arvidsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrad äktenskapslagstiftning.

2003/04:L331 av Sten Tolgfors (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar att avskaffa sambolagen, lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem, i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ekonomiska förhållanden mellan sammanboende personer skall regleras genom frivilliga avtal i stället för i lag.

2003/04:L350 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till könsneutral äktenskapslagstiftning i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen beslutar att borgerlig vigselförrättare också skall vara partnerskapsförrättare.

2003/04:K363 av Tobias Krantz m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Svenska kyrkans fria möjlighet att till Kammarkollegiet anmäla vilka personer som skall vara vigselförrättare inom samfundet.

2003/04:K418 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet för de trossamfund som så önskar att förrätta partnerskapsregistrering.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap.

2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äktenskapsskillnad och reglerna om skadestånd samt reglerna om skadestånd och försörjningsstöd.

2003/04:So568 av Peter Eriksson m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut.

1. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt lägger fram förslag till lag om ett civilrättsligt äktenskap som är icke-diskriminerande och avser äktenskap mellan två personer av lika eller olika kön.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Svenska kyrkans och andra samfunds vigselförrättande inte skall ha civilrättslig följd.